

Värmlands Anor

2003:3

September 2003

Medlemstidning för Värmlands Släktforskarförening

ISSN 1400-1047

Årgång 20

Pris 40:-

Några fiskare från Rud på Hammarön. Båten är en sk Hammarösnipa och är byggd av Karl Svensson Västra Skagene. Fiskarna heter David Nilsson (född 1884), Bertil Gustavsson (född 1920) och Gottfrid Gustavsson (Bertils far). Fotot är taget av Simon Gustavsson omkring 1930 och tillhör Hammarö Hembygdsförening.

Föreningen bildades 1983 och har till ändamål att stödja och stimulera intresset för släkt- och hembygdsforskning i Värmland och förena dem som delar detta intresse. Föreningen är ansluten till Sveriges Släktforskarförbund.

Organisationsnummer 873201-6897

Föreningens adress

c/o Sander, Norra Berghaget,
667 32 Forshaga
E-post: lgsander@algonet.se

Medlemsavgift

Medlemsavgiften är 120 kr för ordinarie medlem och 30 kr för familjemedlem (2003) till svenskt postgiro **46 96 60-5**. Medlemmar i Norge betalar 110 norska kronor + porto 40 respektive 30 kronor till norskt postgiro **7877.08.16652**

Arkiv

Arkivcentrum Värmland, Box 475,
651 11 Karlstad. Telefon 054 - 61 77 00.

Besöksadress: Arkivcentrum Värmland,
Hööksgatan 2, Karlstad

Hemsida

www.genealogi.se/varmland

Styrelsen

Ordförande Lars-Gunnar Sander,
Norra Berghaget, 667 32 Forshaga.
Tel 054-872754 Mobil 070 634 81 87

Vice ordförande K-G Lindgren,
Linnévägen 11, 661 43 Säffle.
Tel 0533-14124, mobil 070-5228549

Sekreterare Gunnar Jonsson,
Älvhagsgatan 25, 661 40 Säffle.
Tel 0533-10559

Kassör Liv Hagberg, Garvaregatan 4,
652 20 Karlstad. Tel 0730-401673

Ledamot Anette Carlsson, Hööksgatan 2A,
652 29 Karlstad. Tel 054-181872.

Ledamot Björn Grindegård, Skolgatan 2B,
667 22 Forshaga. Tel 054-873933

Ledamot Carl-Johan Ivarsson, Björnstigen
25, 614 31 Söderköping. Tel 0121-21823.

Suppleant Arne Berg, Kila, Väsby 2,
661 94 Säffle. Tel. 0533-63088

Suppleant Sigvard Boström, Brosätter 317,
660 57 Väse. Tel 054-861055.

Suppleant Eva Fredriksson, Karlsg. 3C,
652 23 Karlstad. Tel. 054-189238

Suppleant Marianne Fröding,
Lambergsgatan 5, 652 21 Karlstad.
Tel. 054-853521

Valberedningen

Bernhard Granholm (sk), Ljunggatan 39C,
664 32 Grums. Tel 0555-61153

Rånald Engelbrekt, Spångbergsvägen 88,
682 32 Filipstad. Tel 0590-10181.

Ingrid Johansson, Gansbyn, Sätra,
671 95 Klässbol. Tel 0570-461070

INNEHÅLL

3	Värmländska släktgårdar
9	Ordföranden har ordet
10	Skomakare Moberg vid Kungskullen i Säffle
12	Värmlands släktforskarförening 20 år
13	En skolklass från Munkfors
14	Bogens kyrka och församling 150 år
15	Uppgradering av Soldatregisterbasen
16	Säffles handelsmän och hantverkare dokumenteras
17	Höstens program
18	Ur andra medlemsblad
20	Riksarkivets bestandsöversikt
20	När Karl XII besökte Karlstad
22	Forskarprofilen - Anders Höglund
23	En kyrkklocka till Nyed
25	Ny samling med antavlor
25	Föreningens 20-årsjubileum
26	Föreningens utgivning av böcker och register

VärmlandsAnor utges som medlemstidning för Värmlands Släktforskarförening. Bidrag till tidningen, synpunkter på inriktningen och tips om händelser för bevakning mottas tacksamt av Redaktören. Författarna ansvarar för riktigheten i artiklar. Citera gärna VärmlandsAnor, men glöm inte att ange källa! Eftertryck av texter endast med författarens tillåtelse. Redaktionen förbehåller sig rätt att redigera insända bidrag.

Upplaga 1200 ex, 4 ggr/år

Ansvarig utgivare

Lars-Gunnar Sander, Forshaga

Redaktör

Carl-Johan Ivarsson, Björnstigen 25, 614 31 Söderköping.
Tel 0121-21823, mobil 070-2253245. cj.ivarsson@telia.com

Layout

Anette Carlsson, Karlstad

Tryck

Tryckeri AB Knappen, Karlstad

Manusstopp för 2003:4 är 2 november 2003

Värmländska släktgårdar

Del 1. Inventeringarna

av Carl-Johan Ivarsson

Begreppet *släktgård* torde vara välbekant för många människor. Vad som åsyftas med att en gård skulle vara en släktgård varierar, men oftast torde det gälla en gård som samma släkt har bott på en längre tid – åtminstone mer än två generationer. Det finns en relativt utbredd föreställning om hur bondesamhället bestod av rotfasta bönder, som först i samband med utvandringen till Amerika övergav sina släktgårdar. Gårdar som har varit brukade av samma släkt i generation efter generation och där föräldrarna överlämnat ansvaret till sina äldsta söner. Där man och hustru i en harmonisk gemenskap – men med olika arbetssysslor – stod för skötseln av gården. Det är den självägande bonden som prisas i en romantiserad och idealiserad form, inspirerad av Rousseaus naturkult och kritik av civilisationen, romantikens svärmeri för det fornnordiska samt 1700-talets fysiokrati med dess betoning av jordbruket som den främsta av alla näringar. Bondeidealiseringsen går i vår kulturhistoria igen från Erik Gustaf Geijers odalbonde till det senaste sekelskiftet med dess nationalromantiska strömningar och ytterligare några årtionden framåt.

För att undersöka detta genomförde jag för några år sedan en undersökning som lades fram som en C-uppsats i historia vid Karlstads universitet. Jag kommer i VärmlandsAnor att göra en sammanfattning av uppsatsen i två delar. Den som vill ta del av den fullständiga uppsatsen som innehåller mer av både text, tabeller och fotnoter får gärna ta kontakt med mig (adress se sidan 2).

Inventeringar i Värmland

Min uppsats syftade till att undersöka de släktgårdsinventeringar som har utförts vid olika tillfällen under 1900-talet i Värmland. Några har omfattat endast länet, medan Hembygdsförbundet, som fortfarande intresserar sig för släktgårdar,

omfattar hela landskapet och således belönar släktgårdar även i det som idag är Karlskoga och Degerfors kommuner. Det finns en del gränsfall vad som tillhör Värmland och inte i bl. a. Svanskogs och Nysunds socknar. Alla släktgårdar som belönats ligger i dock helt säkert i *landskapet* Värmland. I de jämförande avsnitten jämförs endast de släktgårdar som ligger inom Värmlands län. Undersökningen syftar också till att klarlägga huruvida begreppet släktgård är relevant ur historisk synpunkt och om släktgårdarna har tilldelats utmärkelser på korrekta grunder.

Litteratur om släktgårdarna

Den litteratur som finns om släktgårdarna är till stora delar ganska ålderstigen, och inget tycks finnas skrivet på akademisk nivå. Släktgårdarna har blivit beskrivna av hembygdsforskare och amatörhistoriker. Det mest monumentala verket om släktgårdarna är *Anor och minnen. Svenska släktgårdar genom sekler* av Sigurd Örngård, en verklig tegelstensvolym på dryga 500 sidor. Den utgavs av LT:s förlag 1947. Örngård anslår tonen redan i förordet: "För den kommitté som handhade den senare riksinventeringen [1943 års, min anm.] framstod de svenska släktgårdarnas ålder och antal som en nationell tillgång av sådant värde, att detta borde hållas levande för jordbrukarfolket och enkannerligen dess ungdom."

Avsikten är alltså att visa på släktgårdarnas storartade förflutna och det ansvar som dagens ungdom har (hade) för detta arv. Mer om Örngårds syn på släktgårdarna senare. Örngårds bok behandlar en släktgård i varje landskap utom Lappland, där "författaren ej kunnat ställa sig i förbindelse med någon släktgård". Värmlands representant är Bergerud i Skillingmark. Dessutom upptar hans bok en lista över de släktgårdar som fått diplom i 1943 års inventering över hela lan-

det. För Värmlands del understiger antalet släktgårdar i denna inventering och bok betydligt det antal som har fått diplom vid andra tillfällen.

En annan verklig entusiast som skrivit om släktgårdar är pseudonymen Carl Erco alias konstsmiden C. G. Ericson från Arvika. Under åren 1929-34 publicerade han artiklar i Karlstads-Tidningen under titeln *Gamla värmländska släktgårdar* som sedermera blev till en skriftserie i fyra häften: *Bygd och sägen från Västra Värmland. Gamla släktgårdar, bosättning, traditioner m.m.* Ericson skriver ofta underhållande med en journalistisk spets, och hans reportage är ofta mycket läsbara. Artiklarna grundar sig oftast på arkivmaterial men när sådant inte finns så är Ericson fullt beredd att lägga till extra släktled för att "påvisa" traditioner. För två gårdar i Vittensten, Eda socken, räknar Carl Erco upp en släktföljd sedan mitten av 1300-talet till nutid (1920-tal), varpå följer brasklappen: "Från det 8:e släktledet är släktföljden bevisad. Av de tidigare har åtminstone vartannat bevisligen bott på Wittensten och ägt detta hemman."

Prydnad och dokument i ett

Konsthistorikern Lena Johannesson har i en artikel om landsbygdens konst tagit upp vilka bilder som har prytt böndernas finrumsväggar. Bland oljetryck och litografier av kungafamiljen, ålders-trappan, flygfotot av gården och andra spridda motiv finns också släktgårdsdiplomen. De spelade samma praktiska och värdebekräftande roll som det inramade kartbladet ur ekonomiska kartan och flygfotografiet över gården: prydnad och dokument i ett. De kunde ges ett yttre som anknöt till äldre tiders köpekontrakt med sigill och bomärken, eller en anekdotisk heraldisk utformning på temat svensk sommar och svensk torva.

Vid sekelskiftet 1900 var "moder-

näringsens kris" en av de dominerande frågorna i den offentliga debatten, en kris som också identifierades som den "nationella krisen". Debatten fördes på olika sidor av det politiska åsiktsfältet och den fråga som stod i centrum var jordfrågan. Debatten fördes i hög grad med traditionella begrepp som bonde, allmoge och det arkaiserande odalbonde. Även småbrukare kunde nu räknas in i bondeklassen genom att de skattebördor som tidigare vilat på mantalssatt jord nu avskaffades. Populariteten för de bakåtblickande begreppen är sammanvävd med tidens nationalromantiska strömningar.

I takt med att den gamla landsbygdskulturen hotades av det framväxande industrisamhället blev vurmén för den allt större. Skansen och Nordiska Museet liksom Brunnsviks folkhögskola kan ses som uttryck för strömningen. De konservativa såg förklaringen till "den nationella krisen" i allmogedygdernas och den traditionella bondekulturens uppluckring, medan man på vänsterhåll såg förklaringen i industrialismens och kapitalismens ohämmade tillväxt.

Den rotfaste bonden

Magnus Perlestam har i sin avhandling undersökt huruvida föreställningen om den rotfaste bonden, som brukade jorden under en lång tid, och sedan överlämnade gården i äldste sonens händer har någon verklighetsbakgrund. Hans undersökningsområde är Ramkvilla socken i Småland, en utkantsbygd med en mager jordmån, vilket också delvis kommer att präglats hans resultat. Perlestam undersöker perioden 1620 till 1820. I ett bondesamhälle präglad av traditionsbundenhet där jordinnehav var en förutsättning för både produktion och reproduktion fanns viljan att behålla jorden inom släkten. Själva överföringen mellan den äldre och yngre generationen var central. Hur denna överföring såg ut, eller när den kom till stånd varierar. Vem det var som tog över ansvaret och när växlingen av brukare skedde påverkade inte endast gårdsbrukens förnyelse och framtida utseende utan även de nya brukarnas sociala och ekonomiska förutsättningar, eller vilja, att stå kvar som bönder. Det finns ett klart samspel mellan sociala, ekonomiska och politiska förhållanden och det rådande arvssystemet.

Perlestams undersökning visar bl. a. att det fanns många bönder som bodde mer

än 20 år på ett och samma gårdsbruk även om detta relativt sett var ovanligare på 1700-talet än på 1800-talet. Faktorer av betydelse för att främja en stabilitet bland bönderna var att ha en gård av skatte- eller krononatur samt att vara ensam arvinge till föräldragården. Huvudresultatet av undersökningen är dock, att brukningstidernas medelvärde ligger på 12-13 år. Värdet förklaras av att det är många brukningstider som är mycket korta, även om de olika brukarna ofta varit släkt med varandra.

Perlestam menar, att bilden av släktgården i bondesamhället som en gård där jorden gått i arv inom kärnfamiljen enligt ett enkelt mönster far till son i rakt nedstigande led utan variationer är en myt. Mycket vanligare av varierande kombinationer av övergångar mellan t.ex. far till son, sonen till bror, denne till en dotter och måg etc. Menar man med släktgården att gården på något vis stannade inom släkten i en vidare mening, då tyder mycket på att detta var en realitet ännu under 1700-talet i ett område som Ramkvilla. Människorna i agrarsamhället hade en funktionell och praktisk syn på jord, hus och hem – en praktisk syn som betydde mer än en emotionell bindning vid just barndomens träd, backar och jordtorvar. En praktisk syn som tillät barnen att stanna på familjegården en tid men också välja att flytta till en annan – eller flytta tillbaka senare efter att ha prövat lyckan någon annanstans en tid.

Arkivmaterial kring släktgårdarna

Mina forskningar bygger både på studier av arkivmaterial och av publicerad litteratur. I Värmlands Hembygdsförbunds arkiv, förvarat på Folkrorelsernas Arkiv för Värmland finns en kapsel med handlingar rörande släktgårdar 1929-1988. Där har samlats kopior av en del handlingar från inventeringarna 1929, men framför allt handlingar som har inkommit till Hembygdsförbundets egna släktgårdsutnämningar. Materialet varierar i mängd år från år. Mest finns från 1955, det första året som Värmlands Hembygdsförbund delade ut vindflöjlar. Där går det lätt att följa hur släktgårds-

utmärkelserna har tillkommit, bl. a. genom att Hembygdsförbundets sekreterare Sigurd Gustavson har åstadkommit en del PM om släktgårdarna. Efterhand så tunnas materialet kring släktgårdarna ut och det är inte så lätt att följa processens gång.

Den första släktgårdsinventeringen i Värmland utfördes under slutet av 1920-talet och början av 1930-talet av C. G. Ericson. Hans papper i ordets bokstaviga bemärkelse finns på Värmlands Museum i Karlstad. Släktgårdarna upptar en volym i hans arkiv och där finns åtskilliga anteckningar, koncept och listor från hans intresse för släktgårdarna. Där finns också manuskript till hans artiklar i den skriftserie han gav ut: *Bygd och sägen från västra Värmland*. Anteckningarna är delvis osammanhängande men ger ändå en ganska god bild av hans släktgårdsinventering. Ett källkritiskt problem är att det rör sig om uppgifter från släktgårdsinnehavarna själva. Det går heller inte att avgöra hur mycket som är underbyggt med arkivstudier eller om det endast rör sig om muntliga uppgifter eller handlingar ur gårdsarkiv. Gårdsarkiven åberopas ofta i artiklarna i *Bygd och sägen från västra Värmland*.

Släktgårdsinventeringen 1929

Inspirationen till att göra en släktgårdsinventering i Värmland torde närmast ha kommit från grannlandet i öster. 1929 skriver jordbrukskonsulent Herman Flodkvist vid Örebro läns Hushållningssällskap till länsassessorn O. Stenius i Karlstad angående den släktgårdsinventering som företagits i länet. Släktgårdsdiplom skulle utdelas till sådana ägare respektive arrendatorer av lantegendomar inom länet, vilkas släkt i rätt nedstigande led ägt eller brukat samma egendom under minst 150 år. Diplomen utfärdades på grundvalen av från vederbörande pastorsämbeten erhållna skriftliga uppgifter. Inte mindre än 310 diplom utdelades av prins Eugen, hertigen av Närke. Intresset var så stort, att praktiskt taget alla diplom hämtades personligen. "En äldre jordbrukare, som var oförmögen att gå, lät sig bäras fram för att personligen få mottaga priset."

I Örebro motiverades diplomutdelningarna med att Hushållningssällskapet har härigenom "velat såsom ett efterföljansvärt exempel framhålla den kärlek till hemmet och jordbrukarnas kall samt den släktkärlek, varom det förhållande vittnar, att en gård under flera generationer gått i arv inom samma släkt. Då denna hushållningssällskapets åtgärd ur folkuppföstrande synpunkt är av betydelse, i det att det utgör ett värdefullt moment i den allmänna strävan att föröka eller väcka till liv kärlek till hemmet, släkten och jorden, som under de senare åren framträtt i vårt land".

Brevet från Örebro avsändes alltså i början av januari och då var tydligen planeringen i full gång i Värmland. Saken togs upp vid sammanträde med förvaltningsutskottet inom Värmlands läns Hushållningssällskap den 15 februari 1929. På förslag av ordföranden (landshövding Unger) beslöt utskottet att "diplom, utfärdade av hushållningssällskapet i huvudsaklig överensstämmelse med de diplom, som utdelades till släktgårdar vid lantbruksutställningen i Örebro 1928, skulle vid Värmlandsutställningen i Karlstad 1929 tilldelas sådana ägare eller brukare av lantegendomar inom länet, vilkas släkt i rätt nedstigande led ägt eller brukat samma egendom under minst 150 år. För ordnande av denna angelägenhet beslöt utskottet anvisa ett belopp av högst 1.000 kr. att utgå av anslaget till diverse utgifter, samt att tillsätta en kommitté, bestående av tre personer, och utsågos till

ledamöter i denna kommitté länsassessor E. Stenius, redaktör Y. Bentzer och hushållningssällskapets sekreterare".

Uppropet

Uppropet till innehavare av släktgårdar publicerades i tidningarna den 28 februari 1929. Samma dag skrev Karlstads-Tidningen: "Såsom redan bekant är för Karlstads-Tidningens läsare är det hushållningssällskapets avsikt att med diplom hedra sådana ägare eller brukare av lantegendomar inom länet, vilkas släkt i rätt nedstigande led ägt eller brukat samma egendom i minst 150 år. Redan före upppropets publicering har sedan diplomeringens fråga blivit bragt på tal i våra spalter, ett 80-tal skriftliga eller muntliga anmälningar tillställts oss. (...) På diplomerna är det meningen att förutom gårdsägarens namn pränta hans (eller hennes) förfäders på fädernegården så många släktled tillbaka som vederbörande arkiv har upplysningar att giva härutinnan. Då det i allmänhet torde förhålla sig så, att förfädernas namn av nutida ättlingar äro kända endast tre å fyra generationer tillbaka, kommer givetvis diplomerna, vilket skall ges ett konstnärligt utförande, att bliva av stort personligt värde för dess ägare och kommande släkten."

Den verkliga eldsjelen i 1929 års släktgårdsinventering var konstsmiden C. G. Ericson i Arvika. Det kunde därför vara på sin plats att stanna upp för honom ett ögonblick. Carl Gustaf Ericson föddes den 22/7 1878 i Gäddvik, Bro socken, Näs härad, som son till skeppsbyggmästare Erik Jansson och Augusta Resberg. Som konstsmid var han i hög grad självlärd och till en början provade han sig fram i olika yrken. Han satsade på att bli keramik och till och med diktare och då han bestämt sig för smideskonsten började han med små ljuslampetter, broscher och spännen. Först efter 1920 fick han sin egentliga utbildning i Tyskland. Under åren 1901-1909 bedrev han urmakeri på Hantverksgatan 8 i Arvika och från 1910 var han verksam med konsthantverk på Östra Esplanaden 11.

Förutom sin konstnärliga verksamhet var Ericson också en stor hembygds-kämpe och han publicerade sig under signaturen Carl Erco. I böckerna *Från svarta till vita kol*, i två delar, skildrar han de västvärmländska brukens historia. Vidare utgav han boken (eller skriftserien) *Bygd*

och sägen från västra Värmland, upp-teckningar om gamla släktgårdar, bosättning och traditioner. I boken *Dekter och skröner*, postumt utgiven, finns samlade några av de många historier om skrömt och skrock som han upptecknade och även några av hans egna originalhistorier och dikter.

C. G. Ericsons arkiv finns numera på Värmlands Museums arkiv i Karlstad och i detta finnes alltså en rad handlingar av intresse rörande släktgårdar. Där finns bl. a. flera förteckningar över släktgårdar, och åtskilliga brev från släktgårdsinnehavare som observerat upppropet i Karlstads-Tidningen. Den ovannämnda boken *Bygd och sägen från västra Värmland...* publicerades först som artikelserien "Gamla värmländska släktgårdar" i Karlstads-Tidningen 1928-30 och även vid några senare tillfällen. Manuskripten till dessa artiklar finns också i C. G. Ericsons arkiv. Som exempel på tidens rubrik-formuleringskonst kan nämnas: "Marie-lund, Kropstad i Ny socken. Gården om vilken Kronan processat och förlorat, hemvist för tre generationer av kyrkvårdar" eller "Brandsbolsgården Haga i Stavnäs. Där nämndemansposten synes bli tradition - farfar var nämndeman och såväl far som son äro det nu idag". De flesta av gårdarna som beskrivs i *Bygd och sägen...* finns i Jösse härad. Ericsons artiklar är, som ovan nämnts, välskrivna men ibland en del i övrigt att önska i källkritiskt hänseende. Att rekonstruera en ägarelängd genom att hitta på "felande länkar" mellan ägare som är påvisade är ju anmärkningsvärt. Ericson har också en romantisk syn på det förflutna: "Han berättade också om de gamlas tro, små sägner om tomtgubbar och deras hjälpsamhet mot dem som vårdade sig om hus och kreatur. Säkert fostrades de unga bättre genom dessa små sagor att visa barmhärtighet mot djuren än genom senare tidens beska moralkakor."

Ända från digerdöden...

C. G. Ericson tycks ha sparat det mesta från arbetet med släktgårdarna till eftervärlden, och i hans papper finns många kladdanteckningar och svar från tillfrågade kyrkoherdar. Av stort intresse är också de många breven från släktgårdsinnehavare, som kan ge ledtrådar till hur medvetna folk var om sin gårds status som släktgård. Vissa åberopar muntliga traditioner:

"Vårt hem har gått i arv från föräldrar till barn i många släktled - Min Far påstod att han var 7 son efter fader som bott på samma ställe, om detta är riktigt är ju inte gott veta".

"mer än 150 år... Emellertid torde detta lantbruk vara enastående med afseende på denna sak i denna byggd".

"Gården har gått från far till son under cirka 7 generationer, detta enligt min fars påstående."

"Undertecknads gård varit i släktens ägo mycket längre än 150 år."

"...men släkten går nog längre tillbaka i tiden (det sägas att släktet innehaft gården sedan digerdöden så skulle två personer ha slagit sig ned här och detta skulle ha varit stamfäder)."

Sistnämnda påstående är det mest uppseendeväckande i tidsmässiga ambitioner på släktgårdsstatus. Samtidigt med ett sådant påstående kan framföras utan vidare, så märks att släktforskningen, ännu en relativt exklusiv sysselsättning, börjar återopas som "legitimitetsgrund" för släktgårdsstatus. Släktforskaren Anders Tholén hade under åren 1914-21 utgivit åtta häften med släktbeskrivningar, huvudsakligen från Brunsbogs socken. Dessa omnämns i flera av breven till C. G. Ericson som bevis för att gården verkligen varit i släkten under lång tid.

När anmälningarna om önskade diplom för sin släktgård inkommit tillställdes de förväntansfulla släktgårdsinnehavarna ett brev från hushållningssällskapets sekreterare Bertil Sahlin: "På hushållningssällskapets bekostnad kommer en särskild expert att snarast möjligt nedresa till Göteborg för att i landsarkivet därstädes, varest de äldre kyrkböckerna finnas förvarade, kontrollera och komplettera lämnade uppgifter särskilt beträffande tiden före 1800-talet".

Utdelningen av släktgårdsdiplom skedde i samband med 1929 års Värmlandsutställning i Karlstad söndagen den 7 juli detta år. "Efter några fosterländska musiknummer av Värmlands regementes musikkår framträdde Landshövdingen och höll ett anslående hälsningstal. Därefter uppropades diplommottagarna i tur och ordning och fingo under livliga handklappningar mottaga sitt diplom ur Landshövdingens hand."

Vid 1929 års släktgårdsinventering diplomerades 162 släktgårdar. Övervägande delen (61) kom från Jösse härad, d. v. s. trakterna kring C. G. Ericsons he-

mort Arvika. Av övriga härader finns 10 släktgårdar i Gillberg, 13 i Näs, 17 i Nordmarken, 18 i Fryksdalen, 12 i Färnebo, 8 i Ölme härad, 7 i Älvdal, 6 i Nyed, 5 i Väse härad, 4 i Kils härad och en enda i Grums härad. I Visnums härad fanns inga belönade släktgårdar. Karlskoga härad ligger i Örebro län, och omfattades således inte av denna länsvisa inventering.

Släktgårdsinventeringen 1943

1943 års släktgårdsinventering genomfördes under H. K. H. Kronprinsens beskydd av Jordbrukare-Ungdomens Förbund i samarbete med Sveriges Lantbruksförbund, Jordbrukarnas Föreningsblad och Samfundet för Hembygdsvård. Till de förtjänta släktgårdarna utdelades diplom. Inventeringen dokumenterades i den ovan nämnda boken *Anor och minnen. Svenska släktgårdar genom sekler* av Sigurd Örjangård som utkom 1947. Kvaliteten på Örjangårds bok kan betvivlas. Detta med tanke på artikeln om den enligt boken äldsta släktgården i landet, Öjebomåla i Gullabo socken, Småland. Som parentes kan nämnas att Öjebomåla fick spela en roll i radiohistorien genom att Lennart Hyland gjorde sitt första radioreportage från denna gård.

Öjebomåla – med sagor som grund

Omständigheterna kring Öjebomåla förtjänar en utförligare beskrivning. Örjangård stöder sig på ett manuskript av fröken Siri Tornée, och kan berätta de mest häpnadsväckande saker om gården. Något bör citeras in extenso för att visa hur historieskrivningen ser ut:

"Genom arkivens handlingar har klarhet vunnits om att släkten fanns på gården år 1533. Men detaljrika sägner talar om förfäder i digerdödens dagar, ja århundraden tidigare. När pesten på sommaren 1340 gick härjande fram över vårt land, lämnade den på denna gård kvar endast bondens ena dotter. Här satt hon nu ensam i skogen. Varje dag hämtade hon vatten ur Blå källan, men en dag fann hon att dess vatten började sina. Det var farliga tecken, ty den dag källan sinade, skulle den redan gamla släkten dö ut. Förfärad gav hon sig ut med sin näverlur i skogarna och lät dess genomträngande toner dallra ut åt alla väderstreck för att påkalla hjälp. Samtidigt strövade i skogarna en man vid namn Bonde Gul. Även han hade blivit ensam på sin faders gård i

Långasjö i Varend och givit sig ut för att få kontakt med människor. Han drog sig åt sydost nedåt de väldiga gränsskogarna mellan Småland och Blekinge, och där hörde han en dag näverlurens vemodsfyllda toner. Så fann dessa båda varandra, de gifte sig, och efter sin fädernegård Öjaby gav han gården namnet Öjebymåla, som senare blev Öjebomåla. Blå källan började åter flöda, sedan regn nu fallit, och sedan dess har den ej sinat. Den näverlur, som Bonde Guls hustru tutat i, gick länge i arv inom släkten och förvaras nu i Kalmar museum. Den skog, där de unga tu möttes, kallade de Tuthult."

Det torde stå klart för envar, som läser detta att det är en saga, berättad för att förklara sedermera oförklarliga namn och förhållanden. Tornée fortsätter i Örjangårds referat i samma stil. Gården har ursprungligen omfattat hela Gullabo socken, som förresten också fått sitt namn av Bonde Gul. Adliga danska släkter skall ha gift in sig i socknen, bl. a. Bildt, som byggde Bildtstorp (nu Ballstorp)! Släkterna i Torsås var under medeltiden adelsätter och synes alla ha tillhört Danmarks och Sveriges urfrälseätter. Son efter son i familjen Gul tvingades ut i kriget, som Bonde Persson Gul som nygift inkallades till försvar vid pingsten 1455. Gårdens folk skulle ej ha deltagit i Dackefejden p. g. a. sitt släktskap med Nils Dackes hustru Elin Bröms. Torsås plågas av Gustav I:s ögarningar. Kungen företar sig att "ärva" några av gårdarna i Torsås, då han genom sin mormors farmor var befryndad med vissa Torsåssläkter. Öjebomåla förblev dock frälsegård till dess att Axel Oxenstierna förländes Södra Möre av drottning Kristina. Dock så kan Öjebomåla återköpas till skattehemman 1704. Skildringen fortsätter ända fram till 1940-talet då gården, meddelas det "blivit alltför liten för att kunna ge en säker bärgning".

Dessa fantastiska uppgifter gav naturligtvis återklang i nyhetsmedia - Lennart Hylands radioreportage har redan nämnts. Så sent som sommaren 1995 gav Örjangårds artikel upphov till ett reportage med vackra bilder i Dagens Nyheter av journalisten Anna Maria Hagerfors och fotografen Lotta Ögren. Hagerfors refererar Örjangårds/Tornées uppgifter utan några kritiska kommentarer. Att det verkligen var Bonde Gul som mötte den anonyma bondedottern antas utan vidare och den detaljrika skildringen om den

Hagen i Knöstad, Kila fick släktgårdsutmärkelse 1996. Bilden tagen omkr. 1910.
Från vänster Pontus Olsson, Karl Olsson, Gerda Axelsson, Holter Axelsson, Olle Petter Jansson, Anna Andersdotter. Hundarnas namn okända!

vördnadsvärda gården har också Hagerfors lånat från Örjangård/Tornée.

Att Hagerfors brustit i källkritiken uppmärksammades av Ulf Berggren i tidsskriften Släkthistoriskt Forum. "Tyvärr presenterade DN alltför mycket legender som sanning den här gången och man har helt enkelt brustit i källkritiken". I nästa nummer visade Hans Gilllingstam, fil. dr. i historia, expert på medeltida genealogi och under många år verksam vid Svenskt Biografiskt Lexikon, att uppgifterna om Öjebomåla inte håller stånd för en historievetenskaplig prövning. Öjebomåla nämns första gången i 1589 års jordebok och tiondelängd och då som kronotorp, vilket innebär att förfäder till den nuvarande ägaren inte kan ha ägt den ens då. Först 1706 skatteköptes Öjebomåla.

Av verket *Det medeltida Sverige* framgår att Siri Tornées uppgifter om medeltida högfrälsegårdar i Torsås ej kan verifieras. Där kan nämligen inte en enda medeltida sätesgård beläggas. Gustav I hade visserligen två halva arv- och eget-hemman i socknen, men dessa hade han ärvt efter sin fars morbror riksföreståndaren Sten Sture d. ä. Att kungen bördat jord efter sin mormors farmor Märta Siggesdotter (Brun) har ej kunnat verifieras. Hon bodde i Uppland och hade ingen känd anknytning till Småland. För att låta Gilllingstam avsluta: "Örjangårds referat av Siri Tornées manuskript tyder sålunda på att dess äldre delar är rena fantasier

kring dunkla traditioner. Man vill hoppas att källkritiken inte är så bristfällig i Örjangårds övriga släktgårdsartiklar."

Bergerud i Skillingmark

Örjangårds artikel från Värmland behandlar som ovan nämnts Bergerud i Skillingmarks socken. Örjangård försöker först ge en historisk bakgrunds-teckning till Värmland, Nordmarks härad och Skillingmarks socken och generaliserar gärna: "Nordmarkingens kynne kännetecknas starkt av hägen att äga och bruka jord som fri och oberoende odalman. Detta är en av anledningarna till den långt drivna hemmansklyvningen, inte minst i Skillingmark. Man blev inte gärna industriarbetare. Hellre for man till Amerika och blev farmare och bar då inom sig hoppet att efter några år komma hem igen..." Mellan raderna anar vi Örjangårds sympati för en sådan hållning, som alltså enligt honom kännetecknar nordmarkingarna.

Någon källa för sin skildring om Bergerud anger inte Örjangård, men förmodligen är det agronom N. V. Torpe i Karlstad, en ättling till "Bergeregutane", som också omnämns i artikeln. Skildringen har en mycket vederhäftigare karaktär än den om Öjebomåla, även om den kryddas med en del skrönor och berättelser. Den äldste kände innehavaren är en Anders Nilsson som erhöll lagfart på gården den 1 mars 1621. Åtkomsthandlingen

citeras i artikeln.

Örjangårds bok avslutas med en förteckning över de släktgårdar som inventerats i hela riket. För Värmlands län upp-tas 48 släktgårdar, de flesta i Jösse (15), Fryksdals (9) och Nordmarks (7) häradar. I övriga häradar har några enstaka (högst 3) uppmärksammats. Andra häradar saknar helt släktgårdar i denna inventerings-runda. Några av gårdarna känns igen från tidigare inventeringsinsatser, medan andra inte har uppmärksammats vare sig av Carl Erco eller av Värmlands Hembygds-förbund.

Värmlands Hembygdsförbunds släktgårdsinventering

Lördagen den 10 december 1955 hölls det en riktig fest på Högre allmänna lärover- ket i Karlstad. Det var de värmländska släktgårdarna som celebrerades. Programmet utvisar en rad festliga program-punkter, såsom tal av landshövding Axel Westling, luciatåg, musik av FCO:s mu-sikkår, sång av frimurarekören och bön av biskop Arvid Runestam. Landshövding Westling utdelade hederstecknet – vindflöjel med Värmlandsörnen med dip-lom - till innehavare av äldre släktgårdar. Precis som 26 år tidigare var det en hög-tidlig ceremoni i samband med utdelandet av diplom. Denna "släktgårdarnas fest" var inledningen till en ny period av släktgårdsinventering, denna gång i Värmlands Hembygdsförbunds regi.

Värmlands Hembygdsförbund bildas 1921 och fungerar som det samman-hållande organet inom värmländsk hembygdsrörelse. Förbundets medlem-mar är huvudsakligen hembygdsföre-ningar från hela Värmland. Inventerandet och uppmärksammandet av släktgårdar har sedan 1955 pågått kontinuerligt, ge-nom att en eller flera släktgårdar hedrats vid Hembygdsförbundets årsstämma varje år. Traditionen att utdela en vind-flöjel med Värmlands vapendjur örnen jämte ett diplom lever vidare.

I Värmlands Hembygdsförbunds arkiv har jag funnit endast ett *utkast* till bestämmelser rörande utdelande av vindflöjel. Dessa bestämmelser stadgar att "första gången flöjlar utdelas skall detta gälla 200 år, andra 150 år, och tredje 100 år..." Förslag om utdelande av flöjlar kan ingivas till hembygdsförbundets styrelse av kommunal eller kyrklig myndighet eller hembygdsförening. (...) Om möjligt bör kommunal myndighet utöva viss kontroll

över innehav av flöjel. När belönad släktgård övergått till ägare utanför den gamla släkten skall flöjeln nedtagas och återgå till Värmlands Hembygdsförbund.”

Stadgandet om kontroll över vindflöjlarna som en kommunal angelägenhet torde aldrig ha fått någon betydelse. Huruvida ovan citerade bestämmelser verkligen har följts är tveksamt. Några andra fastställda statuter för hur vindflöjlar skall utdelas tycks det inte finnas. Dessutom har bestämmelserna om att vindflöjeln skall återlämnas vid ägarskifte då gården går ur släkten ofta negligerats. Numera tycks 250 år vara den fastställda gränsen för att få vindflöjel.

Påhlson och Gustavson

Initiativtagare till denna tredje omgång av släktgårdsutmärkelser tycks ha varit major Svante Påhlson på Rottneros. Enligt en odaterad och osignerad promemoria i Värmlands Hembygdsförbunds arkiv, sannolikt skriven av hembygdsförbundets sekreterare Sigurd Gustavson, omtalas, att major Påhlson vid flera tillfällen fört fram sitt stora intresse för att något göres för att stärka känslan för de gamla släktgårdarna i Värmland. Påhlson uppges ha länge burit på denna tanke men ej funnit någon form att förverkliga den. Gustavson nappade på idén och föreslog hembygdsförbundet som forum för att uppmärksamma släktgårdarna. Påhlsons önskan var att innehavarna av släktgårdar skulle tilldelas ett hederstecken, som kungör gårdens fina karaktär men samtidigt manar innehavaren till ansvar. Där kom alltså vindflöjeln in i bilden, och denna skulle förfärdigas av konstmeden Lars Holmström, Arvika. 1929 och 1943 var det endast ett diplom som överlämnades.

Sigurd Gustavson kommenterar sin insats i brev till fil. lic. Richard Broberg, Uppsala: ”Nå, början är i alla fall gjord, ävenom där finns mycket med brister. En tröst är att allt vad förut gjorts också är i hög grad bristfälligt. Det har jag lärt mig inse. Men det får väl bättras så småningom. Huvudsaken för mej är att den gamla fina släktgårdskänslan stärks och vår med innan de unga generationerna hunnit realisera släktgårdsarvet”.

Här återkommer alltså de traditionella motiveringarna för att inventera släktgårdar, även om tonläget har förändrats en del sedan 1930-talet. Sigurd Gustavson har beskrivits som en ”ovanlig kombination av idealitet på gränsen till dröm-

meri och obändig handlingskraft, som, då så påfordrades, kunde vända strömmen att flyta i den riktning han kände var den rätta. Han gav allt för sina ideal och fordrade intet för egen del.”

Sigurd Gustavson var under ett trettio-tal år sekreterare i Värmlands Hembygdsförbund och den ledande mannen inom värmländsk hembygdsvärld. Han var många gånger orolig för kulturarvets bestånd och ville i hembygdsvärlden se en motkraft till den andliga och nationella förtunningen i sin samtid. Hans idealistiska syn på hembygdsvärlden kombinerat med hans arbetskapacitet kom att leda till betydelsefulla insatser på olika fält. Han initierade Värmlandsgåvan till American Swedish Institute i Minneapolis, Emigrantregistret i Karlstad och Stamfrändemonumentet i Rottneros. För det sistnämnda stod Svante Påhlson på Rottneros som donator, liksom han gjorde vid de första släktgårdsutmärkelserna. Påhlson var befreundad med Gustavson i en lidelse för svensk kultur och fallenhet för storslagna planer. Tanken om släktgårdarna som ett traditionens reservat i en föränderlig värld faller väl in i Gustavsons och Påhlsons övriga insatser.

Cirkulär till prästerna

Inför 1955 års utmärkelser utsändes med utgångspunkt från lista över de släktgårdar som fick sina utmärkelser 1929 ett cirkulär. För att få ett hanterbart antal släktgårdar vid detta första tillfälle koncentrerade man sig på de som uppgivits ha varit släktgårdar sedan före år 1700. Detta har inneburit, att av 1929 års belönade släktgårdar har många ännu idag inte fått Värmlands Hembygdsförbunds utmärkelse. Cirkulär utsändes till pastorsämbetena i de församlingar där dessa, gamla släktgårdar var belägna. Sedan blev det upp till prästens lokalkännedom att identifiera släktgårdarna och meddela hembygdsförbundet huruvida de ännu var i släktens ägo. Så kunde t. ex. komminister Bror Carlsson i Ny församling meddela, att Domartomta i Olebyn, Ny, numera ägdes av tre efterlevande barn till den Johan Nilsson som ägde gården 1929. Kyrkoherde Ragnar Toremark i Gunnarskog lät Hembygdsförbundet veta, att Per Nilssons släktgård i Stora Årbotten numera innehaves av hans kusinbarn Hilma Kristina Svensson, född i Gunnarskog den 26/6 1884, bosatt på Sävsjövägen 26, Arvika. Hon erhöll gården genom testa-

mente.

Sigurd Gustavson kontaktade Landsarkivet i Göteborg för att få expertis vid utredandet av släktgårdarna. Där överlämnades forskningsuppdraget till en pensionerad ingenjör vid namn August Kristensson, som i brev till Gustavson beskriver sitt arbetssätt: ”Med utgångspunkt från den senaste här förvarade mantalslängden - i detta fall från 1900 - har jag sökt upp dåvarande ägaren och sedan följt längderna bakåt till 1796 - den första här befintliga. På detta sätt erhålles en sammanhängande framställning av alla ägare och brukare samt alla ökningar och minskningar i mantal. (...) Vad som verkligen är stamgården kan vara svårt att avgöra då t. ex. far och son samtidigt kunna ha gårdar i samma by, men man kan åtminstone få fram en obruten kedja mellan generationerna.”

Kristensson har således varit medveten om vanskligheterna med att kunna fastställa vilken gård som är släktgård - några tvivel om detta har inte ens framskymtat i tidigare släktgårdsinventeringar.

Efter 1955 kom de släktgårdsutmärkelser som utdelades i regel att baseras på ansökningar från innehavarna av släktgårdarna, eller något ombud för dessa. I Hembygdsförbundets handlingar finns en rad brev med ansökningar. Från kyrkoherden i Väse meddelades, att ”Glumserud 4:23 m.fl. äges och bebos av hem. äg. Allan Erik Nilsson, f. 18/5 1928 i Väse o. h. h. Karin Ingeborg Oskarsson, f. 28/6 1926 i Väse. Sägdes ha varit i samma släkt sedan Medeltiden. Där ha de också de äldsta skriftliga dokumenten i socknen från 1400-talet.” Det dröjde emellertid ända till 1977 innan Glumserud fick släktgårdsutmärkelse.

Ännu dyker det upp en del ansökningar som spinner på gamla traditioner och utan egentliga belägg: ”Enl. en släktsägen har gården varit i släktens ägo sedan 1600-talet” skrevs från Gräsmarksgård, Gräsmark. Mest anspråksfull och samtidigt mest kortfattad är Janne Jansson, Stenarsbol, Gillberga vars hela brev lyder: ”Undertecknad ägare till fastigheten Stenarsbol 1:9, Gillberga kommun, Värmlands län, önskar bli tilldelad 1 st. vindflöjel. Upplysningsvis får jag meddela, att gården gått i släkten i flera generationer ca 200 år”. Det blev dock ingen vindflöjel för Jansson...

En tydlig tendens är att de flesta ansökningar görs på basis av släkt-

Ordföranden har ordet

forskningar. 1958 fick 14 gårdar på Värmlandsnäs släktgårdsutmärkelse. För samtliga dessa hade ansökningarna gjorts av släktforskaren och kyrkvärden Gustaf Schyman, Grimbråten, Ölserud. Ansökningarna under 1970- och 1980-talen har samtliga realistiska krav på släktföljder, även om 1987 gården Berget i Lungsund tilldelats släktgårdsutmärkelse trots att den egentligen redan gått ur släkten och förvärvats av hembygdsföreningen i Lungsund till hembygds gård.

I första omgången 1955 belönades 47 släktgårdar. Sedan ytterligare 49 under åren 1957-59. 24 släktgårdar fick vindflöjel under 1960-talet, samma antal under följande decennium. Under 1980-talet skedde en ökning till 36, medan under åren 1990-97 har 17 gårdar prisats. Detta visar, att det alltså finns ett stort intresse för släktgårdarna ute i de värmländska bygderna och en fascination över att gårdar kunnat gå i släkten i århundraden, trots pest, nödår, skiften, amerikafeber, industrialisering och jordbrukets omstrukturering. Entusiasmen har kanske klätts i nya ord, men visst känns grundtonen igen från Carl Erco: "Dagens släktgårdar är lika omistliga som någonsin, och man kan bara hoppas att det också framgent finns människor som vill och skaffar sig möjlighet att bo kvar på dem, människor som vill ta till sig bygdens minnen och föra dem vidare. Känslan för rötterna är viktig för tron på framtiden. Känslan för det egna hemmet är viktig för tron på Jorden som allas vårt hem."

Var finns släktgårdarna?

Geografiskt så fördelas släktgårdarna inte jämnt över landskapet. Huvuddelen återfinnes i Jösse (42) och Fryksdals (65) härad. Därefter kommer Näs härad, där 20 släktgårdar har belönats, och Gillberg, där 10 fått utmärkelsen. Noterbart är att den starka anhopningen till västra Värmland, dit Fryksdalen också kan räknas. För övriga värmländska härad finns det endast några få gårdar i varje härad. Nordmark har sju belönade släktgårdar. I landskapets centrala del finns Grums härad med en släktgård, Kils härad med 7 och Karlstads härad med 4. I norra och östra Värmland, som innehåller både sent uppodlad "järnbäraland", finnbygd men också rika jordbruksbygder nära Vänerne finns det få släktgårdar som har belönats. Det vidsträckta men glesbefolkade Älvdals härad har sju släktgårdar, Färnebo

Som sista punkt på vårens program stod släktforskarträffen i Örje på den norska sidan av riksgränsen. Ett evenemang som vi hade tillsammans med våra norska kollegor i Östfold. Från Sverige infann sig 15 släktforskare och från Norge dubbelt så många. Nog borde väl fler värmlänningar haft intresse av att utnyttja detta tillfälle att knyta kontakter med våra norska vänner kan man tycka. I all synnerhet som Marius Hellerud berättade om och visade den stora databasen över svenskinvandringen till Östfold. Östfold Historielag har arbetat med den under en lång tid och man är fin i det närmaste färdig. Det är invandringen efter 1812 som registrerats. Efter det att jag berättat litet om vad som hänt inom svensk släktforskning de senaste åren, så presenterades ett amerikanskt par, Dorothy och Jay Steinberg, som sysslar med norsk släktforskning. De har en databas med många tusen namn. Jay släktforskar efter principen vem, vad, var, när, hur och varför. Ganska självklart kan man tycka, men enkla regler som tyvärr ofta glöms bort när släktforskare skriver och berättar om sina anor. Som bekant har många värmlänningar sökt sig till Oslo/Kristiania. Vill man leta efter någon som flyttat till den norska huvudstaden, så rekommenderade Tom S Vadholm ett besök på Oslo byarkiv.

På tal om släktforskning i Norge och även i Danmark, så tipsar förbundsordföranden Ted Rosvall i senaste numret av

Släkthistoriskt Forum om konfirmationslängder. Eftersom husförhörslängder saknas i dessa våra grannländer, så kan de väl förda konfirmationslängderna ge oerhört vitala ledtrådar med vars hjälp man kan komma vidare. Något att tänka på!

Även denna sommar har vi deltagit med bokbord och information om släktforskning vid Gammelvala i Brunskog. Vi var flera inom styrelsen som ställde upp under fyra dagar. Resorna till Brunskog kostade ju en slant, men vi tycker det är viktigt att föreningen visar upp sig vid sådana här tillfällen när så mycket kulturhistoriskt intresserade människor strålar samman.

I periferien till min egen släktforskning har jag snubblat över översten vid Värmlands Fältjägarregemente, Johan Jacob Holmstedt (1770 - 1819). Han råkar nämligen vara syssling till en av mina anmödrar, en kvinna som levde i avsevärt blygsammare omständigheter, skall jag väl säga. Elgenstierna har misshandlat överstens härkomst, så jag planerar att i ett kommande nummer av VärmlandsAnor berätta om hans släkt. Om någon känner till något mer om honom utöver vad som sägs i Elgenstierna och i Kindbergs regementshistorik så vore jag tacksam om vederbörande kunde höra av sig.

Slutligen skall jag nämna att arbetet med vår jubileumsbok rullar på. Vi räknar med att boken skall komma ut i slutet av året och kosta 200 kr.

Lars-Gunnar Sander

har åtta, Karlskoga härad med sex, det lilla Nyeds härad med två, Ölme härad har sex, Våse härad åtta och Visnums härad längst nere i sydöst har en släktgård, som finns i Visnums-Kils socken. Häraderna är i regel ganska små, men ändå är det tydligt att antingen har bönderna i östra Värmland varit antingen betydligt mindre rotfasta, eller också har intresset för

"släktgårdsrörelsen" varit mindre. Av Värmlands socknar så finns det av Värmlands Hembygdsförbund belönade släktgårdar i 57, medan 32 socknar saknar släktgårdar. I del 2, som kommer i nästa nummer, kommer en studie över fem värmländska släktgårdar och dess historia att presenteras.

Skomakare Moberg vid Kungskullen i Säffle

Av Claes Åkerblom

Det är nu över hundra år sedan skomakare Moberg lämnade jordelivet vid Kungskullen i Säffle. Där hade han haft sina bopålar nedslagna i över 30 år. Familjen Moberg var på sin tid välkända köpingsbor, men har liksom så många andra fallit allt djupare i glömskans avgrund. Tills nyligen, då en trave intressanta bilder damp ned i brevlådan.

Efterlysningar väckte familjen till liv

Förra hösten fick skomakare Moberg uppleva något av en renässans. Ungefär samtidigt blev han föremål för två olika efterlysningar på nättidningen Rötters Anbytarforum. I Alabama satt Johnna Roberts och formulerade sitt upprop om sin farmors släktingar från Säffle. Några veckor senare satt Gösta Appeltoft i Stockholm och skrev sina rader om sin fars släktingar. Säfflebygdens emigrantforskargrupp ordnade så att båda snabbt fick hjälp, och vips var familjen Moberg levande igen.

Från Alaska damp det så småningom ned en trave gamla säfflebilder. Johnna Roberts far Charles Rossich hade letat i byrålådorna och undrade om vi kunde hjälpa honom att identifiera de många ansiktena. Bilderna och uppgifterna vi tog fram berättar historien om en genuin säfflefamilj.

Skomakare Moberg

Familjen Moberg var bosatt vid Kungsgatan, alldeles invid Kungskullen. Skomakare Johannes Larsson Moberg var född i Åmål 1826 som son till arbetskarlen Lars Moberg och Ingrid Jönsdotter. Tillsammans med hustrun Carolina Larsdotter hade han först varit bosatt i Tveta. 1864 flyttade de in på Kullen vid Sefflebron. I församlingsboken stod han först som backstugusittare, men från 1880-talet som skomakare och husägare.

Omkring Kungskullen, strax intill

landsvägen mot Åmål, växte Säffles första tätbebyggelse upp. Flera av husen lär ha uppförts på 1860-talet med den gemensamma nämnaren att de uppfördes på ofri grund. Markägare var Säffle herrgård och arrendekontrakten löpte normalt på 40 år. När Säffle så småningom blev köping och fick en stadsplan fick området kvartersnummer 13. Något kvartersnamn fann man aldrig på, utan Trettonde kvarteret blev också den populära benämningen. Det var alltså här familjen Moberg residerade under ett halvsekel. Stugan lär Johannes Moberg ha byggt själv. Bottenvåningen inrymde två rum och kök. På vindsvåningen fanns en liten kammare där Moberg var verksam med sitt skomakeri.

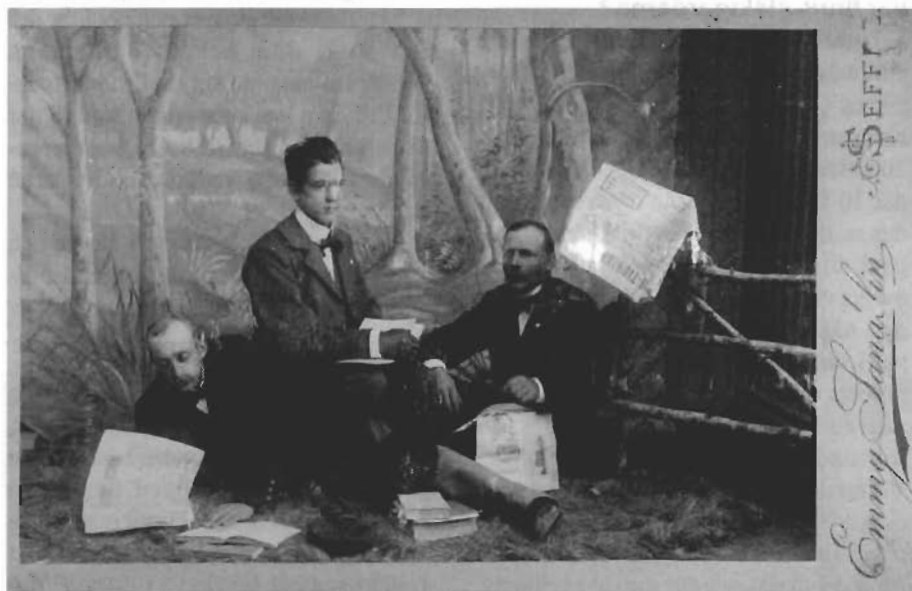
Fru Carolina var läs- och skrivkunnig och till henne gick grannarna när de ville få hjälp med brevskrivning. Barnbarnsbarnbarnet Johnna i Alabama skriver dessutom att Carolina var skollärarinna.

Antog namnet Appeltoft

Åren 1857-69 utökades familjen med de

sex barnen Maria, Oskar, Gustaf, Axel, Karl Johan och Pontus. Oskar (1859-1910) gifte sig med Johanna Kristina Andersdotter, f 1860 i Ånimskog. Han blev föreståndare för en textilfabrik i Bollebygd. En dotter till honom, Ella-Maja Moberg emigrerade till USA och var under många år redaktör för den svensk-amerikanska tidningen Svea.

Sonen Gustaf (1862-1945) kom tidigt in på handelsbanan. Han var bland annat anställd hos gästgivaren och färgaren Anders Appeltoft i Säffle. Enligt uppgift skall färgaren ha velat adoptera Gustaf Moberg. Det fick han visserligen inte, men namnet Appeltoft säkrades genom att Gustaf Moberg fick arbetsgivarens efternamn. Gustaf Appeltoft gifte sig med Johanna von Heland (1853-1930) och blev så småningom chef vid Svenska Tobaksmonopolet i Göteborg. Hustrun var född på Bäck i By socken och dotter till godsägare Johan Alvar von Heland och Louise Caroline Nagel. Sonen Axel Moberg (1864-1913) bosatte sig i Arvika

1898 lät Pontus Moberg (t v) avporträtteras sig med två okända kamrater. Platsen var den kortlivade Emmy Sandelins ateljé på Billerudsgatan i Säffle.

där han tillsammans med hustrun Sofia Hansson, f 1866 i Arvika, drev en konfektionsindustri.

Kvar i Säffle blev barnen Maria (1857-1931) och Karl Johan (1866-). Den förstnämnda var gift med stationskarl Lars Daniel Quick, f 1843 i Järn (P), d 1913 i Säffle. Deras enda dotter Mimmi (1881-1961) – eller Maria Emilia som det står i kyrkböckerna – var starkt engagerad inom metodistförsamlingen och en välkänd profil i Säffle. Karl Johan Moberg gifte sig med Maria Vikander. Han var under en del år förman vid Tidaholms tändsticksfabrik, men återvände på senare år till Säffle. Han efterlämnade fyra barn och genom en 94-årig svärdotter lever namnet Moberg ännu kvar i Säffle.

Startade affär

Pontus Moberg slog sig alltså på handelsbanan. Vi bläddrar i Seffle-Tidningen och hittar den 25 augusti 1898 notisen: "Ny firma i Seffle. Herr Pontus Moberg i Seffle har till Karlstads handelsregister anmält, att han i Seffle köping ämnar idka speceri- och diversehandel jämte försäljning af fotogen från mindre förråd äfvensom bedriva kommissionärskap under firma Pontus Moberg." Under de följande två åren annonserar han flitigt i ortspressen. Som adress anges "Mitt emot hotell Royal." Affärsrörelsen var således inrymd i bostadshuset. Skomakare Johannes Moberg hade gått ur tiden 1898 och av barnen var det bara Pontus som bodde kvar i hemmet. När stugan nu blev så rymlig passade han på att öppna affär.

Affärsrörelsen blev nu inte så långlivad. Hösten 1900 lämnade Pontus Moberg hembygden för ett liv i USA. Enligt dottersonen slog han sig ned i Warcester. I det nya hemlandet tog han initiativet till föreningen Vermlands Nation i Chicago. Han var föreningens sekreterare och utgav årsskriften Värmland, Vår hembygd. Pontus Moberg skrev gärna dikter som publicerades i såväl svensk som amerikansk press. Han gifte sig med Maria Larsson och vid sin bortgång 1937 efterlämnade han de tre barnen Dagmar g. Rossich, Raymond och Robert Moberg. Hustrun Maria var dotter till Lars Magnus Swenson, f 1826 i Ånimskog, och Anna, f 1838 i Tösse.

Hemma i Säffle hade modern Carolina dött 1914. Strax därefter inlöstes stugan av köpingen och så småningom var dess saga all. När vi idag besöker platsen hittar vi inga som helst spår efter huset och troligen finns det heller ingen levande person som har minnen av varken skomakare Moberg eller Mobergstugan. Så nog är Charles Rossichs bilder intressanta!

Anfäder till syskonen Moberg

Fader: Johannes Larsson Moberg, f 1826-12-16 på Myran under Korsbyn, Åmål (P), d 1898 i Säffle

Moder: Carolina Larsdotter, f 1832-02-25 i Gunnarsbol, By (S), d 1914 i Säffle

Farfar: Lars Moberg, arbetskarl

Farmor: Ingrid Jönsdotter

Skomakare Johannes Moberg med hustrun Carolina Larsdotter i Alexander Jerns ateljé, Säffle.

Mormor: Kerstin Olofsdotter, 1804-05-18 i Rolfserud, By, d 1886-02-01 i By. Senare gift med Johannes Halvardsson, f 1797 i Ransäter.

Morfar: Okänd

Mormors far: Olof Larsson-Gunnberg, f 1771-09-18 på Ängebråtarne i Späserud, Glava (S), död 1843-07-15 i By. Soldat med namnen Rolfsman, Högfelt och Gunnberg. Bl a bosatt på Gunnberskerud i Gunnarsbol, By.

Mormors mor: Andersdotter Karin, f 1770-04-25 i Arvika (S), d 1856-05-11 i By (S).

Mormors farfar: Lars Andersson, f 1731-10-03 i Stavnäs, d 1784-07-01 i Glava.

Mormors farmor: Maria Olsdotter, d 1792-01-12 i Glava.

Mormors morfar: Anders Nilsson, f 1722-08-26 på Där Nol i Kyrkobyn, Brunslog.

Mormors mormor: Ingrid Nilsson, f 1725 i Mangskog, d 1801-11-24 i Arvika.

Mormors morfars far: Nils Ersson, bonde, f 1685 på Där Nole i Kyrkobyn, Brunslog.

Mormors morfars mor: Sigrid Matsdotter, f 1680 i Strand, Brunslog, d 1742-12-19 på Där Nole i Kyrkobyn, Brunslog.

Skomakare Mobergs stuga vid Kungskullen i Säffle. Huset var ett av ortens allra första. Bilden är tagen 1899 då sonen Pontus öppnat affär i huset.

Värmlands släktforskarförening 20 år

Så började det

av Eva Fredriksson

Intresset för släktforskning här i Värmland tog fart på allvar på 1970-talet, liksom i hela Sverige. Det var då som länsbiblioteken började låna ut mikrofilm i allt större omfattning och studiecirklar växte upp som svampar ur jorden runt omkring i bygderna. Själv var jag då rätt nyanställd på länsavdelningen vid Karlstads stadsbibliotek och hade egentligen mycket dimmiga begrepp om vad det hela rörde sig om. Visst hade vi en hisklig, ålderstigen läsapparat uppe på vinden på Kungsgatan 1, en stor huv som man nästan kröp in i, men vad folk hade för sig där i halvmörkret under snedtaget, det var jag fullständigt okunnig om. Men bibliotekarier tillhör ett nyfiket skrå, så jag beslöt mig att undersöka saken. Många släktforskare har gjort samma erfarenhet som jag: Man blir totalt fast! Det blev nästan som ett gift. Lunchraster, kvällar och tidiga mornar satt jag där och vejade film (mikrokort var ännu ett okänt begrepp) och jag prisade min goda tur att vara bibliotekarie med egen nyckel till biblioteket och tillgång till läsapparat både natt och dag. Jag gjorde väl alla nybörjarens vanliga misstag, vilket i och för sig var lärorikt.

En dag i början av 70-talet blev jag uppringd från ett studieförbund, som undrade om jag ville leda en studiecirkel i Grums. Det hade jag ingen som helst lust till, men väluppfostrad som jag är, sa jag inte det rent ut utan ursäktade mig med att jag inte ville resa så långt på kvällstid och slätade över med att "det var synd att cirkeln inte hölls i Karlstad". Tjugo minuter förflöt. Då ringde man från Karlstadskontoret för samma studieförbund. Det var så jag blev cirkelledare. Terminerna och åren gick. Det blev ganska många cirkeldeltagare med tiden, folk som jag lärde känna och som efter avslutad studiecirkel fortsatte som aktiva släktforskare och som kom att bilda en fast kärna bland biblioteksbesökarna. Det var

i den här gruppen som jag först började höra talet om att "vi borde bilda en förening". Sådana hade börjat växa fram på andra håll i landet och vi svenskar är ju vana att organisera oss, så det kändes naturligt. Och det fanns andra än "mina" cirkeldeltagare som tänkte på samma sätt, för att inte tala om alla dem som brukade sitta på Emigrantregistret och forska, på den tiden i Gamla badhuset.

Vårintern 1983 var vi några stycken som började prata mera allvar i föreningsfrågan och det är därför Värmlands släktforskarförening firar sitt 20-årsjubileum 2003. De jag främst tänker på är Peter Olausson på Värmlandsarkiv (vid den tiden också i Gamla badhuset) och Gunnel Kvarnström, som då var anställd på Emigrantregistret. Vi blev en sorts interimsgroup som tog oss uppdraget att undersöka förutsättningarna för en släktforskarförening och till gruppen knöts också Ulf Nilsson, välkänd forskare från Filipstad. Peter och jag åtog oss att skriva förslag till stadgar. Vi hämtade exempel från andra föreningar, som redan var i gång, och vi satt på Gamla badhuset på kvällarna och skrev och planerade. Jag minns särskilt att vi var noga med att även hembygdsforskningen skulle komma med i skrivningen för att vi skulle få ett något vidare intresseområde än den rena släktforskningen. Jag hade i cirkelarbetet lagt märke till att de som kommit lite längre i sina studier ofta gled över i hembygdsforskning och släppte en del av den "rena genealogin". En del mötte man på högskolans kurser i etnologi och lokalhistoria. Stadgarna har väl under årens lopp något omarbetats men i stort sett är de desamma som från starten.

På hösten 1983 började det dra ihop sig. Vi skulle kalla till konstituerande möte. Ulf Nilsson hade lovat att sitta ordförande. Peter skulle vara mötessekreterare och ordna en publikdragande föreläsare. Själv skulle jag jobba med

kallelser och affischer samt ta emot anmälningar. Vi ämnade nämligen utöver föredraget locka med kaffe och smörgås, ett väl beprövat och oslagbart inslag i Föreningssverige. I mitt "cirkelarkiv" hade jag många namnlistor och genom kontakter med alla Värmlands bibliotek var det inte särskilt svårt att sprida budskapet att Värmlands släktforskarförening skulle bildas i Karlstad den 15 december. Gunnel Kvarnström var den som skulle ordna lokalen och vidarebefordra kaffebeställningarna till de hjälpsamma damerna på Emigrantregistret. (Det skulle visa sig att just dessa damer fick kvällens tuffaste jobb!)

Anmälningar bara vräkte in! Som väl var tycktes inte lokalen erbjuda några bekymmer. Det var utställningslokalen, f.d. simbassängen i Gamla badhuset, och ytmässigt förslog den mer än väl. Men stolar, bord och kaffeservering! Hjälp! Jag måste erkänna att det något spårade ur för mig. Folk ringde alla tider på dygnet, både hem och till jobbet, och snart tappade jag räkningen. En timme innan mötet skulle börja, ringde någon från Stöllet och sa att "Nu packar vi in oss 6 stycken i en taxi och vi vill ha kaffe och smörgås när vi kommer fram". Då kändes det skönt att höra de trygga orden "då ärner säj" från de kaffekokande och smörgåsbredande frivilliga på Emigrantregistret!

"Rekordintresse" skapade kaos bland släktforskare" var rubriken i NWT:s reportage från den historiska kvällen. Visst, men det var ett härligt kaos med entusiastiska människor från alla hörn av Värmland, ja t.o.m. från Stockholm! Ulf Nilsson satt ordförande – där rådde förvisso inget kaos – föreningen bildades, entusiasmen var överväldigande och den första styrelsen utsågs. På Ulf's förslag hade vi i interimskommittén samlat till en ordförandeklubba med silverplåt, som högtidligen överlämnades till föreningens nyvalde ordförande, Anders Höglund från

Kristinehamn. I den allra första styrelsen invaldes också Lars-Gunnar Sander, som är den som nu sedan många år svingar klubban. På klubbans silverplåt finns hittills bara två namn ingraverade: Anders Höglund och Lars-Gunnar Sander.

Olga Dahl, välkänd släkt- och historieforskare från Göteborg, höll föredrag under rubriken "Hur jag fann min farfarsfar och mormorsmor" och sedan vidtog kaffedrickning och allmänt samspråk. Stämningen var hög och sorlet steg mot taket i den gamla simbassängen. 116 personer tecknade sig direkt som medlemmar och därefter har det bara rullat på. Så tillkom Värmlands släktforskarförening, som efter sina första 20 år har 1000 medlemmar i Sverige och utomlands och bara blir bättre och bättre!

Vigsel i all hast

I Bro (S) C:1 p. 136 finner man en vigselnotis med ovanlig lysningsprocedur.

"d 15. augusti [1714] wiigdes efter 3ne Lysningar samma dag för hastig Upbrot Soldaten Johan Andersson Kiälman Sampt Pigan Kirstin Andersdotter från Sterstorp Morgongofa 30 Lodh förgylt Silf."

Orsaken till den hastiga vigseln finner man nästan exakt nio månader senare. Den 5 maj 1715 föddes sonen Nils i Algstadstorp. Soldaten Källman kom dock åter från sin kommendering. 1/9 1720 föddes sonen Johan.

Gunnar Jonsson, Säffle

En skolklass från Munkfors

Detta foto har jag fått av Arne Olsson "på Tallåsen" i Munkfors. Vi gissar att bilden är tagen i någon av Munkfors skolor vid sekelskiftet. Ingen inom PRO har kunnat ge oss inom Munkebo och Hollsby hemmansinventeringsgrupp något tips. Måne någon av VärmlandsAnors läsare känner igen kortet och någon av eleverna? Hör gärna av er!

Stig Zetterkvist
Bliavägen 129
684 93 Munkfors
0563-50962
e-post: sz@privat.utfors.se

VärmlandsRötter - www.genealogi.se/varmland

Bogens kyrka och församling 150 år

av Carl-Johan Ivarsson

Tisdagen den 10 juli i år firades en ovanlig kyrklig högtid i Bogen, Värmlands minsta församling och den nordligaste utposten i Jösse härad och dagens Arvika kommun. Då var det nämligen på dagen 150 år sedan Bogens rödmålade träkyrka invigdes av prosten Lars Peter Gagner från Arvika. Den gången kunde alltså inte biskopen komma. Men Carl Adolph Agardhs underlåtenhet togs igen av biskop Esbjörn Hagberg som hade kommit den långa, men inte längre så besvärliga vägen till Bogen.

Kyrkan var fullsatt när processionen med kör, kyrkvårdar och präster från grannförsamlingar på båda sidor av riksgränsen trädde in i kyrkan den sköna julkvällen. Kontraktspresten Thorgny Larsson Lantz hälsade välkommen och biskop Hagberg predikade och ledde nattvardsfirandet. För alla deltagare blev det en högtidlig upplevelse och ett fint sommarminne att ta med till grå höst- och vinterkvällar.

Men varför byggde man en kyrka i denna avlägsna skogsbygd vid mitten av 1800-talet? Ja, Bogen var vid denna tid ännu mer isolerat än vad som är fallet idag. Bogen nämnes första gången i skriftliga källor i jordeboken 1564 och anges som en kyrkoskog i "Boretakenn" (Bortan) i Gunnarskogs socken. Från början av 1600-talet togs trakten i bruk av invandrande finnar. Det svåraste problemet var det långa avståndet till sockenkyrkan i Gunnarskog. Räknet fågelvägen var avståndet till sockenkyrkan vid Gunnern tre mil. I närbelägna hemmanet Kyrkeskogen hade man lika långt till sin sockenkyrka, som var Eda. Minst besvärligt att ta sig till kyrkan var det under vintern, då en räcka av sjöar låg isbelagda.

Resenären Maximilian Axelsson som 1849 genomreste de värmländska finnbygderna omtalar en släkttradition kring den förste nybyggaren, Grils Mats-

son Kavalainens tid. Enligt en version hade Grils och hans käre rymt ogifta från Finland och levtt tillsammans till prästen i Gunnarskog fick kännedom därom. Då hade de tolv barn, och när de kunde ge sig av till kyrkan för att vigas och få barnen döpta gick den yngste sonen med och bar matsäcken.

Gottlund

När Carl Axel Gottlund år 1821 genomströvade den värmländska finnbygden kunde han notera: "Bogen har samma olycka som många andra av dessa byar, att hava socknar omkring på alla håll, men så långt till alla kyrkor, att de blott en eller två gånger om året kunnat dit fara." Gottlunds resa kom att få stor betydelse för finnbygdens folk. Hans egen tanke var att tillskapa ett antal finska socknar, med finskspråkigt prästerskap och dessutom ett finskt härad på båda sidor om riksgränsen.

Tanken på en gränsöverskridande finsk administration var ändå att gå långt och fick inte makthavarnas öra. Men genom sitt förslag kunde Gottlund väcka taken om att bygga kyrkor i finnbygderna. Landshövding Johan af Wingård intresserade sig för saken och så småningom kom fem nya församlingar att bildas i finnbygderna: Södra och Norra Finnskoga, Lekvattnet, Bogen och på 1870-talet Nyskoga.

Vid en sockenstämma 1832 beslutades om byggande av ett kapell för den nordligaste delen av Gunnarskogs socken och plats utsågs på hemmanet Axlands ägor. Men förverkligandet av denna tanke kom att dröja länge. Ursprungligen hade man tänkt sig att även norra delarna av hemmanen Bortan och Treskog skulle höra till kapellaget men 1841 önskade befolkningen i dessa områden kvarbli under Gunnarskog. Tanken på en kyrka i Axland hade därmed mist sin aktualitet.

John Mitander

Det var Gottlunds förtjänst att makthavarna i metropoler som Gunnarskog, Arvika, Karlstad och Stockholm vanns för tanken på nya socknar i finnbygderna. Men den person som påverkade själva kyrkbygget mest var brukspatron John Mitander. Han hade 1841 anlagt ett järnbruk på hemmanet Bogens ägor, alldeles invid riksgränsen. Därmed ökade antalet invånare i trakten och möjligheten till bärgning förstärktes.

Mitander tillkännagav vid en sockenstämma 1841 genom ombud att han "för den goda sakens vinnande vore beredd till varje skälig uppoffring". Detta löfte kom han också att infria. Mitander skänkte mark för kyrka, kyrkogård och prästgård. Senare skänkte han också skolkhus. Han åtog sig också till lägsta anbudssumma att i egen regi bygga kyrkan och fick i gengäld löfte om att få utse präst. Den nya kapellförsamlingen innefattade hemmanen Bogen och Axland samt Mit-

Präster i Bogen

Kapellpredikanter

Johan Magnus Wessman	1850-1859
Johan Magnus Wikström	1859-1871
Anders Nystedt	1871-1879
Nils Bjerner	1880-1902
Johan Lundgren	1902-1905
Olof Hector	1905-1914
Karl Vilhelm Järner (t.f.)	1917-1918

Komministrar

Erik Johan Kjerrud	1920-1927
Victor Rydinge	1927-1932
Bo Nyrén	1933-1939
Evald Eriksson	1940-1961
Per Nordsjö (t. f.)	1957-1961

andersfors bruk i Gunnarskogs socken samt Kyrkeskogen i Eda socken.

Den 14 maj 1850 började man att bygga på kyrkan. Då hade Bogen redan fått sin första präst, kapellpredikanten Johan Magnus Wessman som färdats ridande från Fredros "ty ännu fanns ingen annan väg än en gångstig över berg och myror". Kyrkan stod färdig i september 1851. Eda hade skänkt en predikstol, men denna kom ej till användning. Istället förfärdigades en ny sådan av Nils Olsson i Aplungsåsen, Västra Ämtervik. Som nämnts invigdes kyrkan den 10 juli 1853.

Vid denna tid torde Bogen ha haft kring 700 invånare. Det blev aldrig någon större blomstring för bygden. Mitandersfors järnbruk som anlagts 1841 blev inte den succé dess ägare hoppats på. Smidet lades ner 1874, i den nedläggningsvåg som snart skulle göra slut på all järnhantering i trakten. Förutom det magra jordbruket, som troligen aldrig gav mer än husbehovet så fanns det då skogen som fick bli Bogenbornas arbetsplats. Genom att socknen låg vid riksgränsen gav också tullväsendet några arbetstillfällen.

Stor betydelse

I längderna över födde, vigde och döde i Bogen märker man ändå hur stor betydelse

Foto: Lenah Hedin.

delse kyrkan och dess präst fick för befolkningen även i grannsocknarna. Man gick hellre till Bogen och kapellpredikanten för att döpa sina barn, än till de avlägset belägna sockenkyrkorna i Gunnarskog, Eda, Lekvattnet, Gräsmark och även i Vinger på norska sidan. 8 av 10 barn som döps är från grannsocknar!

På 1920-talet fick Bogen rangen av annexförsamling och kapellpredikantens titel förändrades till komminister. Den siste prästen flyttade 1961 även om tjänsten som nu benämndes kyrkoadjunkt formellt fanns kvar till 1981. Bogens kommun återförenades med Gunnarskog 1952. Skolan försvann på 1970-talet. Folkmängdssiffrorna gick ständigt nedåt men har sedan en tid stabiliserats på omkring 60 personer.

Än idag känns det för en "sörlänning" som om Bogen är mycket avlägset och avskilt från omvärlden. Men det finns ändå en stark sammanhållning i bygden, och när det är gudstjänst i kyrkan är det ofta välbesökt både av sockenbor likväl som främlingar. I denna tid när Svenska kyrkans församlingar slås samman utan att ta hänsyn till månghundraåriga traditioner lever Bo-

gen vidare som en egen församling – i varje fall ett tag till.

Källan till denna kortfattade variant av Bogens historia är Anders Olssons artikel om Bogens kyrka och församling i *En bok om Gunnarskog*.

Uppgradering av Soldatregisterbasen

Nu har årets uppgradering av Centrala Soldatregistrets databas på internet genomförts.

Antalet soldater i databasen har ökat med 45 000 man till den fantastiska summan av 250 888. Ökningen av soldater i databasen är ganska jämt fördelat över landet. Troligen kan detta föra med sig att många fler kommer att fråga på uppgifter om soldaterna, vilket i sin tur kan föra med sig något längre svarstider. Vi

vill också påminna att de flesta som sysslar med denna registrering gör det på sin fritid varför det kan vara svårt att hinna med alla frågor. Detta i sin tur betyder att vi nu troligen nått till ungefär hälften av alla de som varit indelta i Yngre Indelningsverkets organisation mellan 1682-1901.

I databasen går sökningen till på samma sätt som tidigare. Under denna vecka kommer början till en militär ord-

bok också att läggas.

För den som finner en soldat som man vill veta mer om och som det inte finns angivet vart hon eller han skall vända sig är det nu Centrala Soldatregistret som hjälper till att förmedla kontakten till aktuellt register.

För ytterligare information om databasen välkomna med Era frågor till

E-post: bjorn.lippold@p4.mil.se

Björn Lippold

Säffles handelsmän och hantverkare dokumenteras

av Claes Åkerblom

Inom Säffle hembygdsförening pågår sedan ett par år ett målmedvetet arbete för att dokumentera Säffles handels- och hantverkshistoria. Många är engagerade i arbetet, men ledande är Gunnar Nilsson som i jakten på handelsmän och hantverkare lusläst kyrkböcker och gamla tidningslägg, men även intervjuat äldre säfflebor.

Tidningen visar vägen

Säffle är förvisso Sveriges yngsta stad, men handelshistorien är långt äldre än staden. På 1820- och 30-talen började hantverkare samlas runt Sefflebron. Det var skomakare, garvare, smeder, målare, skräddare och till och med en krögare, Marc Calais. 1864 kom så de första handelsmännen – förre lotsen Elias Johansson, Per Larsson Dahlin från Malung och ”Västgöten”, Gustav Andersson från Ving. Med 1864 års förordning om handelsfrihet blev det enklare att få tillstånd att idka handel även utanför städerna. Dessa pionjärer fick snart sina efterföljare i en aldrig sinande ström. Några har kommit för att stanna, medan andra bara haft Säffle som en kortare hållplats. Ingen levande har väl hört talas om kopparslagare Ekström, värdshusidkarskan Katarina Holmberg eller handlanden J A Wengelin. Bara korta uppehåll har de gjort i Säffle, men ändå har de skrivit in sig i handelshistorien!

Säffles handelsmän och hantverkare har varit omnämnda och dokumenterade i många olika sammanhang. Aldrig tidigare har det gjorts en så ingående dokumentation som denna. Gunnar Nilsson inledde arbetet 2001 och började då med att lusläsa Säffle-Tidningen från det första numret 1894. Varje annons noterades och via notiser fick han ytterligare information om både handel och andra händelser som formade den unga köpingen. Alla säfflebor har väl läst Säffle-Tidningen, men Gunnar Nilsson är nog den

ende som läst alla nummer...

Tanken har redan från början varit att dokumentationen skall resultera i en publikation. När Gunnar Nilsson ändå läst igenom tidningarna har han passat på att skriva av notiser – ofta så intressanta att de skulle kunna platsa i en egen skrift. I det fortsatta arbetet passar han även på att göra ett slags register över intressanta tidningsartiklar.

Personalia ut kyrkbokföringen

Tidningsannonserna, men också olika handelsregister och diverse näringslivskalendrar gav en stomme. Nästa steg i arbetet innebar att Gunnar Nilsson gick igenom kyrkböckerna. Det innebar dagliga besök på pastorsexpeditionen och ett intensivt letande fram och åter i de många längderna. Alla vars titel indikerade att de sysslat med eget företagande antecknades. Tidigare var handelsmännen oftast bosatta i anslutning till butiken. Förutom namn och födelseort har Gunnar Nilsson därför också antecknat personens adress och varje flyttning. På så vis har han se-

nare kunnat pussla ihop affärsmännen med olika rörelser. En del verkar dock omöjliga att hitta – barberare G R Leander, kakelugnsmakare A W Stenborg och fotografen Emmy Sandelin är några av dem som Gunnar Nilsson ännu inte lyckats spåra.

Ett pussel är just vad det handlat om. I dagsläget föreligger dokumentationen som ett 500- sidigt kompendium sorterat i kronologisk ordning. Varje firma presenteras och i anslutning till dessa anges ägarens personalia, adressen och de år firman existerat.

Detektivarbete

Ibland fordras det ett riktigt detektivarbete för att få reda på vem som drivit en viss affär och var den var belägen. Tyvärr finns det ju numera ingen som minns 1800-talets Säffle, men Gunnar Nilsson har tagit tillvara kunskapen hos de äldre säffleborna. Flera minnesgodra personer har blivit intervjuade – och här har det rört sig om minnen från 1900-talets allra första år och framåt.

Seffle Slad- och vagnfabrik i Haga var upprinnelsen till Säffle Karosseri. Företaget grundades 1904 av Gustaf Bengtsson från Asklinge.

Carl Melander, överlärare – men i början av 1900-talet även bokhandlare vid Stora Torget i Säffle. Foto: Ludvig Åberg, 1916.

Med sin stora databas som utgångspunkt har han varit väl rustad för intervjuer och insamling av uppgifter. Det finns också tankar på att samla ihop minnesgoda säfflebor för en slags rundabordsdiskussion.

Åbergs bilder till nytta

Parallellt med handelsdokumentationen har Säfflebygdens Hembygdsförening räddat fotograf Ludvig Åbergs arkiv – i dubbel bemärkelse. Dels har man räddat glasplåtarna, dels har man räddat bilderna genom att i sista stund få hjälp med identifiering av de många ansiktena. Ludvig Åberg hade ateljé i Säffle 1891-1957 och de allra flesta handelsmännen har någon gång fastnat på Åbergs plåtar. Ludvig Åberg har även dokumenterat ett flertal affärsinteriorer. På så vis kommer den slutliga historiken inte bara att innehålla skriftlig information utan också bilder av flertalet näringsidkare.

Alla som är intresserade av Säffles historia, eller har släktband till orten, kan med andra ord se fram emot ett mycket innehållsrikt dokument. När och i vilken form det kommer att publiceras är ännu oklart.

Om någon av VärmlandsAnors läsare har uppgifter om affärsmän som varit verk samma i Säffle får ni gärna kontakta Gunnar Nilsson per telefon 0533-10657.

Höstens program

Lokalombudsträff

Arkivcentrum, Bror Almquist-salen, tisdagen den 23 september
Program utsänds med kallelse till lokalombuden

Temadag DISGEN

Arkivcentrum, Bror Almquist-salen, lördagen den 4 oktober kl. 13-17
För dig som använder DISGEN version 8.
Få tips och svar på dina frågor.
Anmälan till Gunnar Jonsson via e-brev till vsff@telia.com
eller 0533-10559 senast 27 sept.
Ange gärna i din anmälan vilka frågor du vill ha svar på.
Kostnad 100 kr per person. Eftermiddagskaffe ingår.

Fikaträff

Arkivcentrum, Bror Almquist-salen, tisdagen den 4 november kl 19
Tema: Hur göra register över födde, vigde och döde?
Vi träffas under gemytliga former och får info om det senaste
samt ägnar oss åt anbyten och pratar släktforskning
Medtag eget fika.

Arkivens dag

Arkivcentrum, lördagen den 8 november
Tema: Idrott, kropp och hälsa

Arkiv- och forskarkväll

Säffle bibliotek, torsdagen den 20 november kl 19
Värmlandsarkiv, Folkrorelsernas arkiv och Emigrantregistret informerar om
Arkivforskning i Karlstad. Presentation av historieavdelningen vid Karlstads
Universitet, Hembygdsförbundet, Lokalhistoriska föreningen och Värmlands
Släktforskarförening.

Föreningens 20-årsjubileum

Arkivcentrum lördagen den 6 december kl 16
Ted Rosvall föreläser om Emigrantforskning på nytt sätt
i Rolf Edberg-salen
Därefter jubileumsbuffé i Bror Almquist-salen.
Anmälan till Lars-Gunnar Sander via e-brev lgsander@algonet.se
eller tel 054-872754 senast den 1 nov.
Insätt samtidigt anmälningsavgiften 80 kr
på postgiorkonto 46 96 60 – 5.

Medlemsservice och rådgivning

Varje torsdag under hösten kl 16-20 finns en erfaren släktforskare från
föreningen på plats i Arkivcentrums forskarsal för att besvara frågor och
hjälpa till med problemlösning. Nybörjare får hjälp med att komma igång
med sin forskning.

Ur andra medlemsblad

Nr 101

Värmlänningar

Bryggan 2003:2 (Samfundet Emigrant-forskningens Främjande) Förlängd värnplikt drev många till utvandring: Karl Alexius Hagman från Karlstad emigrerade till Texas år 1902

Genklang nr 21 (Ovansiljans Släktfors-kare) Några soldatöden i Mora kompani av *Mari-Louise Grudin*: Mats Persson Orre född 1692 i Värmlands Finnmark. Daniel Johansson Mört sägs vara född i Värmland och lejd 1743 med hustru i Dalby socken.

Gjallarhorn nr 32 (Vestfold Slekts-historielag och Buskerud Slekts-historielag) Efterlysning berörande Simon Olsson f 1802 i Larvik och hustrun Hedvig Danielsdotter f 1811 i Risör vilka bosatte sig i Södra Finnskoga.

MGF-Nytt 2003:2 (Midälva Genealogi-ska Förening) En liten släktkrönika av *Dagmar Lind*: Emanuel Olsson från Grava kom till Alnö 1888.

Slekt og Data 2003:2 (DIS-Norge) Efterlysning berörande Georg Andersson f 1892 i Ölme, som bodde i Oslo omkr 1915-1920.

Slækt & Slekt 2003:2 (Solør Slekts-historielag) Porkka eller Soikkainen på Fagernes i Vinger? Av *Jan Myhrvold*. Pulkkinen i Vermunden på Åsnes Finn-skog av *Jan Myhrvold*. Slektsnavnet Puntainen i Gottlunds oversiker fra 1821 av *Jan Myhrvold*. Navnet Paalainen i Finland, Sverige og Norge av *Pål Furuberg*. **Släktfors-karen nr 87** (Västerbergslagens Släktfors-kare) Gruvfogdegården Sjustjärnstorp i det gamla Grängesberg av *Olof Christenson*: gruvfogden Anders Larsson född 1801 i Gylterud, Nedre Ullerud.

Släkt-historiskt Forum 2003:2 (Sveriges Släktforskarförbund) Efterlysning berörande Bjurtjärn (Bluckert).

Släkt-historiskt Forum 2003:3 (Sveriges Släktforskarförbund) Carlsson fanns i verkligheten av *Malte Nilsson*: Carlsson i Hemsöborna hette i verkligheten Jonas Ericsson f 1837 på Stora Häggvik i Eds socken.

Ättlingen 2003:1 (Skövde Släktforskar-förening) Amerikansk släktutredning från våra bygder av *Arne Sträng*: bl a Elvina Eriksson från Gunnarskog.

Övrigt

Anbudet 2003:2 (Eskilstuna-Strängnäs Släktforskarförening) Barnhusbarn i ar-kiven av *Louise Lönnroth*.

Disponibelt 2003:1 (DIS-Aros) GED-COM av *Jan Wallin*. Äktenskapet och ritualerna omkring detta av *Brage Lundström*.

MGF-Nytt 2003:2 (Midälva Genealogi-ska Förening) De svenska skatternas historia – del 5 av *Susanne Löwertz*

Slekt og Data 2003:2 (DIS-Norge) Mili-tære kilder av *Lars Løberg*

Släkt-historiskt Forum 2003:2 (Sveriges Släktforskarförbund) Gratis register på Internet av *Ted Rosvall*.

På min faders sida trodde man först att de kom från Övre Ullerud, men det visade sig att längre tillbaka så kom alla anorna från Sunnemo (S) och bergs-höjderna mellan Sunnemo och Nordmark.

Slakten antog namnet Grindegård 1916, och det var en av de två bröderna som omnämns i Sunnemoboken (1953 års utgåva sid. 455) Olof Magnusson som tog namnet Grindegård. Den andra kallade sig Wiström.

Som framgår av andra utgåvan av "Sunnemos historia" (utg. 1997 sid. 86) så återfinns vi sommartid på Aspåsen i Sunnemo, vilket kan ses som ett sammanträffande.

*Björn Grindegård
Skolgatan 2b
667 32 Forshaga
bggard@algonet.se*

Läshjälp i Arkivcentrum

Under hösten 2003 kommer Värmlands Släktforskarförening att prova en ny form av läshjälp för Värmlandsforskare ute i landet.

På torsdagkvällar finns sedan länge en jourhavande släktfors-kare på plats i läsesalen på Arkivcentrum. Han/hon kommer som förut att hjälpa forskare med text-läsning och handledning. Men vid lediga stunder kan han/hon även hjälpa forskare ute i landet.

Ibland kan det hända att ett mikro-fische är dåligt filmat eller så slitet att det inte går att läsa. Vi kan då ta fram origi-

nalet och se vad det står. Det kan även finnas difusa uppgifter som t.ex. född i Fryksdalen och vi kan då titta i flera födelseböcker och leda in på rätt socken. Det är den här typen av läshjälp vi står till tjänst med, ingen forskning och inga svårlosta problem.

På Anbytarforum under Värmland finns en rubrik med namnet "Läshjälp i Landsarkivet" där man kan anmäla sina frågor. Vi kommer att svara på era frågor i mån av tid, en kväll i veckan. Tänk på att forskarna i läsesalen alltid kommer i första hand.

Upprättad för Julius Olofsson (Grindegård), f 25/1-1881 i Sunnemo					ff(4) t. Björn Grindegård. Orter i (S) län om inte annat anges	
Generation I	Generation II	Generation III	Generation IV	Generation V		
Nr 2-3 (1)	Nr 4-7	Nr 8-15	Nr 16-31	Nr 32-63		
Nr 2, far	Nilsson					
Magnusson (Grindegård)	Magnus					
Olof	Åbo					
Åbo	f. 7/10-1815	8				
f. 25/2-1848	Öe Ullerud					
Sunnemo, Viljamsbol N						
d. 7/8-1929						
Sunnemo	g. 26/12-1844, S-mo	4	9			
g. 9/4-1880	Olsson					
Sunnemo	Maria	Svensson, Olof				
		f. 1774				
Nr 1, ansökare						
Olofsson (Grindegård)	f. 11/9-1818	d. 19/4-1840, Sunnemo, Viljamsb. N	10			
Per Julius	Sunnemo, Viljamsbol N	Svensdotter, Katarina				
Lantbrukare		f. 24/1-1778				
f. 25/1-1881		d. 19/1-1826, Sunnemo, Viljamsb. N	11			
Sunnemo, Sandtjärpan						
d. 14/2-1944	Larsson	Håkansson, Lars				
Nyed, Tidafors	Per	f. /10-1772, Sunnemo, Springsjön				
g. 1907	Torpere	d. 18/4-1842, Sunnemo, Springsjön				
Öe Ullerud	f. 27/10-1822	g. 8/12-1810, Sunnemo	12			
Berg	Sunnemo, Springsjön	Börjesdotter, Maria		Eriksson, Börje		
Signe Serafia	d. 20/11-1900	f. 11/9-1780, Öe Ullerud, Ås S		15/5-1736, Öe Ullerud - 1816		
f. 1886, V-färnebo(U)				Larsdotter, Maria		
Nr 3, mor	g. 24/6-1852, S-mo	6	13	30/7-1744 - 1811, Sunnemo, Gräs N		
Persdotter	Olsson	Persson, Olof		Persson, Per		
Anna Maria	Maria	f. 23/2-1786, Sunnemo, Bosjön		1755, N Råda - 1819, Sunnemo		
		d. 27/8-1844, Sunnemo, Länsmansh.		Larsdotter, Maria	Johansson, Lars	1714, Brattfors - 1802, Sunnemo, Bosjön
f. 6/3-1857	f. 19/7-1818	g. 6/4-1816, Sunnemo	14	1746, Sunnemo - 1833, Sunnemo	Olofsdotter, Britta	1724 - 1802, Sunnemo, Bosjön
Sunnemo, Havsjöhöjden					Andersson, Anders. Åbo	1731, Sunnemo - 1788, Sunnemo
d. 21/4-1936	Sunnemo, Tutemo	Persdotter, Anna		Andersson, Per	Persdotter, Karin	1728, Sunnemo - 1793, Sunnemo, Björkil
	d. 31/8-1898	f. 29/3-1788, Sunnemo, Björkil		1756, Sunnemo - 1835, Sunnemo		
	Öe Ullerud, Förby	d. 27/4-1849, Sunnemo, Länsmansh.	15	Nilsson, Ingeborg		
				1751, Sunnemo, Lid Öe - 1816, S-mo		
3/2-2003						

Riksarkivets bestånds- översikt delarna 6 och 7

Nr 102

Bokserien Riksarkivets beståndsöversikt redovisar Riksarkivets arkivbestånd på ett övergripande och lättillgängligt sätt och är ett viktigt hjälpmedel för släktforskare som vill få en överblick över var handlingar kan återfinnas och hur olika arkiv och samlingar är strukturerade. Genom att de två senaste delarna, del 6 och 7 utkommit finns nu en samlad bild av källorna till statsmakten och stora delar av Sveriges historia från 1100-talet till år 2000.

Del 6 har titeln Särskilda bestånd och allmänna forskningshjälpmedel och innehåller artiklar om den typ av samlingar som på grund av sin speciella karaktär ofta har förvarats och redovisats separat från övriga arkivhandlingar. Till dessa räknas Riksarkivets stora kart- och ritnings-samling på över 700 000 blad som, förutom olika typer av kartor och ritningar från 1500-talet till idag, även innehåller affischer och teckningar. Här ingår statliga myndigheters arkiv t ex Statens Järnvägars material, Byggnadsstyrelsens (tidigare Överintendentsämbetets) byggnadsritningar, men även material från privatpersoner och släkter.

Tämligen omfångsrika, men också något svåröverblickbara, är de fotosamlingar som finns i många av arkiven i Riksarkivet. I avsnittet om fotografier ges en samlad bild av bestånden. Det kan röra sig om bilder från olika tidsepoker och vitt skilda områden i samhället; allt från bilder på straffångar och passansökningshandlingar till fotografier från idrottsföreningar eller privatpersoners semesterbilder.

I den avslutande delen med titeln Informationssökning i arkiv, ges en vägledning i arkivforskning för den oinvidige. I kapitlet finns information om allt från hur arkivförteckningar är uppbyggda och vilka allmänna rutiner och regler som gäller för forskning i Riksarkivet till upplysningar om de många specialregister och förteckningar som finns att tillgå,

bland annat de digitala arkivinformationssystem där stora delar av grunduppgifterna om Riksarkivets bestånd och arkivförteckningar numera finns tillgängliga.

Vid arkivforskning är en av svårigheterna att veta var handlingar kan återfinnas, ofta krävs en viss kunskap om det sammanhang handlingen har uppkommit i och vilken myndighet eller liknande som kan ha handlagt ett ärende. I många fall kan en fråga ha behandlats i flera olika myndigheter. En stor hjälp vid forskning är därför de Generalregister som utgör största delen av Riksarkivets beståndsöversikt del 7 och som omfattar samtliga register till de tidigare delarna av och innehåller person-, orts- och sakuppgifter.

Riksarkivets beståndsöversikter finns i forskarsalen på Värmlandsarkiv.

Saxat ur Nyhetsbrev från SVAR

Denna antavla är för min farmor, Helga Warnqvist. Den är bara delvis utforskad, och jag tar naturligtvis tacksamt emot eventuella rättningar eller kompletteringar. Uppgifterna om Nils Ersson med förfäder kommer från AG Peterssons "Måns-släkten".

*Malin Warnqvist Rimby
Palsternacksvägen 1
582 75 Linköping
malin@rimby.nu*

När Karl XII besökte Karlstad

I min ansedel över biskopen (superintendenten) Torsten Rudéen fick jag in en uppgift om Karl XII:s besök i Karlstad i februari 1716. Kungen lämnade enligt Fryxells svenska historia Ystad den 16 februari tillsammans med von Rosen och Poniatowski och färdades med god hastighet på hästryggen och med slädar till Karlstad dit han kom redan natten till den 19 februari. Kungen lämnade Karlstad om aftonen den 22 på släde mot Holmedal. Fryxell har en dräplig berättelse om att biskopinnan sett att kungens linne var smutsigt och därför i smyg skickat med ett bylte med några nysyddas skjortor. När kungen upptäckte byltet kastade han det ur släden.

Den 25 februari skedde uppbrottet från Holmedal, varvid även prins Fredrik av Hessen medföljde (svågern och sedermera kung Fredrik I). Den 25 gick kungen med kavalleriet över gränsen vid Romsjön i Östervallskog. Vid Hølands prästgård hade man en mindre fäktning där prins Fredrik sårades.

Fälttåget 1716 skedde med små styrkor och framgången skulle helt bero på överraskning. Eftersom man inte lyckades överraska uteblev också framgången.

Kungens besök hos superintendenten följdes senare av besök av Fredrik och Ulrika Eleonora. Detta föranledde Rudéen att skriva ett poem om det oväntade kungliga besöket.

Carl Henrik Höljfors

Upprättad för Helga Warnqvist, f. 27/9-1920 i Karliskoga					fm(S) t. Malin Warnqvist Rimby. Orter i (S) län om inte annat anges	
Antavla nr 102	Generation I	Generation II	Generation III	Generation IV	Generation V	
Nr 2-3 (1)	Nr 4-7	Nr 8-15	Nr 16-31	Nr 32-63		
Nr 2. <u>fär</u>						
Andersson						
<u>Gustav Emanuel</u>						
f. 17/2-1884			8			
Våse, Uppsala						
d. 8/3-1951						
Våse			9			
g. 18/10-1912						
Nr 1. <u>ansölkare</u>						
Andersson						
<u>Helga Maria</u>						
f. 27/9-1920						
Karliskoga(T)						f. 12/10-1775
d. 26/10-1984						f. 28/12-1771
Våse						
g. 1/10-1938						
Warnqvist						
Nils						
f. 12/3-1913, Våse						
Nr 3. <u>mor</u>						
Norrfelt						
<u>Signe Ottilia</u>						
f. 31/12-1894						
Ölme, Nollås						
d. 30/10-1954						
Våse						
11/10-2002						

Anders Höglund

föreningens förste ordförande

VärmlandsAnors serie Forskarprofilen fortsätter här med Anders Höglund som blev föreningens förste ordförande och även grundade och var redaktör för föreningens medlemstidning under nästan hela 1980-talet. Anders bor och verkar i Kristinehamn. 1994 blev han utnämnd till föreningens förste hedersledamot. Anders besvarade redaktörens frågor med hjälp av e-post vid sommarhuset i Rudskoga, socknen i Värmlands sydöstligaste hörn som också Anders har ägnat en del forskarmöda åt.

Berätta lite kort om dig själv!

Jag är 54 år. I folkbokföringen står att jag är född i Mo församling, Västernorrlands län. Verkligheten är att jag föddes på Örn-sköldsviks BB, och att mina föräldrar en mycket kort tid var skrivna hos min farfar och farmor i Moliden. Mina första år tillbringade jag i Skorpeds församling, som är en utbrytning ur den betydligt mer kända Anundsjö församling.

Som 16-åring kom jag till Värmland, efter 10 år i Åkersberga, utanför Stockholm.

Jag brukar säga att jag gått i skola i hela mitt liv. Jag har fört traditionen vidare från mina föräldrar och min morfar, genom att arbeta i skolan. Jag har varit lärare och rektor och även haft ledande uppdrag i fackföreningen på det lokala planet.

Varifrån kommer dina anor?

Mina anor är spridda från Norrbotten till södra Tyskland, och från Dalarna till Reval (Tallinn) i Estland. Huvuddelen finns på min fars sida i trakterna kring Härnösand. På min mors sida är det koncentrerat till Älvdalens socken i Dalarna och trakterna kring Uppsala.

Några värmländska anor har jag inte. Det har ändå blivit en hel del Värmland för mig, genom att jag utrett min hustrus anor. Hennes rötter är djupt nerbörtrade i

den värmländska myllan i Rudskoga i sydöstra Värmland.

Hur kom det sig att du blev föreningens förste ordförande?

Mitt intresse för släktforskning vaknade i början av 1970-talet. Det gick till så att min morfar en gång stolt visade mig en antavla. Hans fars anor saknades, och när jag frågade varför, fick jag till svar att det bara var bondgubbar som det inte var så noga med att hålla reda på. Mer noga var det med hans mor, som var adelsfröken. Jag bestämde mig alltså för att leta reda på morfars bondgubbar, och på den vägen är det.

Ären gick, och i början på 1980-talet var jag på studiebesök på arkivet i Karlstad, som då hade sina lokaler på Drottninggatan. Där träffade jag Ulf Nilsson från Filipstad. Ulf och några andra personer hade vid den här tiden planer på att starta en släktforskarförening i Värmland.

Jag var inte alls inblandad i förberedelserna, och fanns inte heller med i interimstyrelsen.

När det var dags att grunda föreningen, kontaktades jag av Ulf Nilsson, som tyvärr inte finns bland oss längre. Han var en envis och bestämd herre, och han hade bestämt sig för att värva mig till posten som föreningens förste ordförande. Jag stretade emot, och menade att det fanns gott om kunnigare människor än jag. Till slut lät jag mig övertalas. Jag innehade det hedersamma uppdraget i 5 år.

Hur arbetade ni i den nya föreningen för att öka intresset?

Att starta och leda en helt ny förening är inte helt lätt. Det gäller att skapa former för det inre arbetet och att hitta vägar för att hålla medlemmarnas intresse uppe genom kontakter med dem. Ett sätt att hålla medlemskontakten är att ge ut ett medlemsblad. Det startade jag ganska

snart. De första åren skrev jag ut medlemsbladet med hjälp av en redan uttjänt reseskrivmaskin och Tippex. Mot slutet hade jag ett tekniken under i form av en elektrisk skrivmaskin med ett i dagens mått mått minimalt minne.

Det är inte utan att jag är lite stolt över att mina trevande försök att starta medlemstidningen, har lett fram till dagens väl genomarbetade fräscha tidning.

Ett medlemsblad är föreningens ansikte utåt. Därför är det min uppfattning att innehåll såväl som utseende är mycket viktigt. Medlemsbladet har också stor betydelse när det gäller att rekrytera nya medlemmar.

Hur ser du på föreningens framtid?

Det är min övertygelse att Värmlands Släktforskarförening har kommit för att stanna. Många duktiga människor är med i arbetet och föreningen har många medlemmar. Redan veckan efter grundandet räknade vi in dryga hundratalet medlemmar.

Det var ett tag sedan man såg ditt namn i spalterna. Forskar du aktivt idag?

Mitt eget forskande kommer och går stötvist. När det pågår är det i korta intensiva perioder. Däremellan kan det gå ganska lång tid utan att det händer någonting. Just nu är det morfars anor i Älvdalen, igen, som intresserar mig. Släkten har i minst nio generationer funnits i en handfull byar inom sockengränsen. Det gör att anbortfallet är osedvanligt stort.

En och annan gång hjälper jag svenskamerikaner att hitta sina rötter i Rudskoga. Några av dem har jag också visat runt i socknen.

Anders vill avsluta med en solskenshistoria!

Min svärfar och jag letade förgäves i mer än 10 år efter några av hans emigrerade släktingar. Till slut gav vi upp. Många år senare tog jag osett ett uppdrag från en kvinna i Kalifornien. Döm om min förvåning, när jag upptäckte att det var min svärfars borttappade amerikasläkt. Detta satte fart på mitt forskande kring just den familjen. Bland annat upptäckte jag att både mannen och hustrun var födda i varsin grannstuga till vårt sommarhus.

Kvinnan som hörde av sig är min hus-trus sjättekusin. Deras anor strålar sam-

En kyrkklocka till Nyed

Hittade nyligen en text i J. Johansson: *Noraskogs arkiv*. Bergshistoriska samlingar och anteckningar, andra bandet. Böckerna finns i samlingarna i Saxonrummet i Örebro stadsbibliotek.

Texten är hämtad ur "Västergötlands handlingar 1613, nr 1" och handlar om en gåva från drottning Kristina på 100 daler till en kyrkklocka för Nyeds församling. Summan är mottagen av dåvarande kyrkoherden i Nyed, Johannes (Jöns) Jonae, och kvittot är undertecknat av sex betrodda män i Nyed, tyvärr bara med förnamn. Men dessa torde ändå vara av genealogiskt värde att nämna för släktforskare med anor i socknen.

Har överfört texten till någorlunda modern stavning för läsbarhetens skull. Jöns Bock som nämns i texten nämns också i Fernows beskrivning över Värmland – han var vid denna tid landsfogde i Värmland.

Mats Sjökvist

Brev om en skänk av 100 daler till Nyeds församlings klocka, daterat Karlsberg 9 mars 1614:

Christina med Guds nåde, Sveriges, Götas, Wenders, Finnars, Carelers, Lappers i Norlanden, the Cajaners och Esters i Livland Drottning, så ock boren Hertiginna till Schleswig Holstein Enka.

Vår gunst tillförne, Vi låta dig veta Jöns Bock att vi nådigst haver skänkt våra undersåtar uti Ny Eedz socken ett-hundrade daler till att lösa deras klocka in med som nu är i Tyskland gjuten. Befall för den skull att Du av den rest som ännu står tillbaka på de pengar som utgöras skulle för gården, låter dem samma ett-hundrade daler få när de det fordra. Rätta dig härefter.

Av Karlsbergs gård den 9 mars År 1614.
Chrisina R. S.

Utanskrift

Till vår och vår älskelige käre yngste sons trotjänare och Fogde uppå Kroppa Gård och utöver Östersysslet i Värmland, Jöns Bock, nådeligen.

Nyeds församlings kvitto å förenämnda 100 daler

Vi eftern:e (=undertecknade) som är boendes i Ny Eedz socken i Wermeland bekännes haver bekommit (av höga överhetens gunstiga och nådiga tillåtelse) hjälp till en klocka, penningar ett hundra daler, vilka pengar Jöns Bock landsfogde oss levererat har. Att så i sanning är, vittnar jag Johannes pastor loci (=på platsen) med min signatur samt dessa eftern:e mäns bomärken.

(Pastor Johannes signatur samt nedanstående sex personers bomärken)

Måns i Laskerud, **Peder** i Borserud, **Lars** i Valserud, **Lars** i Ambjörby, **Anders** i Norum, **Jöns** i Borserud.

Sensmoral: Ge aldrig upp – leta vidare med öppet sinne. Rätt som det är kommer försynen att hjälpa dig.

Tack för de kloka orden, Anders och lycka till med framtida projekt!

Carl-Johan Ivarsson

man i slutet av 1700-talet. Hon har varit här och gått på samma stigar och vägar som hennes förfäder en gång använt. Hennes tacksamhet och glädje över att få göra detta gick det inte att ta fel på.

Tyvärr fick min svärfar inte uppleva detta. Han gick bort 2 år innan mysteriet fick sin lösning.

ANOR SÖKES

Till ANOR SÖKES tar vi emot frågor om anor och ättlingar från alla, som är medlemmar i en släktforskarförening

721. En äldre bror till min ffff hette *Anders Hallberg*, född i **Älvsbacka** 1822-11-04. Han var smed och verksam som sådan i **Älvsbacka**, **Norra Råda** och **Väse**. År 1878 överflyttades han till änk-längden i Väse, men där noterades att han "bor i Älvsbacka". Jag har förgäves försökt finna hans dödsnotis, men har ej lyckats. Kan någon hjälpa mig?

Börje Hallberg
Hjortstigen 29
73143 Köping
hallberg@kopning.net

722. Jeg har en morfars mor som jeg søker. Det eneste jeg vet er følgende: *Frederikke Johanne Carlson* (kan være *Fredrika Johanna* eller lignende i Sverige) födt 1877-11-22 i **Värmland** död 1955-01-17 i **Halden**. Gift i **Halden**, Norge 1905 med *Johan Adolf Bentzen fra Borgvik*, Värmland (född Bengtsson). Vet tyvärr inte noe om födeplass/sogn i Värmland, vet hun hadde en syster som het *Sofia* född 1883 som flyttet til **Oslo** som ung. *Frederikke* arbeidet i **Halden** i 1896 som pige. Finner henne ikke på **Folk** 1890 i Värmland eller i **Folketellinga** i Norge 1900. Alle mine oldeforeldres barn er døde og ingen i generationen etter vet mer enn dette. Jeg hadde vært veldig takknemlig for all slags hjelp.

Renate Irén Bentzen
Hovsveien 98
N-1769 HALDEN
NORGE
rbentze@online.no

723. Jag släktforskar på min farmors anor och undrar om ni har eller vet någon som forskar på släkten *Wassberg*. En ana till mej heter *Salomon Wassberg* och kommer eller har bott i Värmland eller är född 1789. Hjälp.

Tacksam för svar
Yvonne Larsson
Soldatvägen 5
955 31 RÅNEÅ
Tfn 0924 - 102 87
yvonne_larsson45@hotmail.com

724. Jag undrar om någon som ska till Värmlandsarkivet kan tänka sig att hjälpa mig att kolla upp eventuella boupp-teckningar för två anfäder till mig. Det gäller

a) dels soldaten *Petter Holmström*, som dog vid "Wrå Siukhus" under kommandering vid Göta Kanal. Han dog enligt GMR 1811-07-22 och efterlämnade sin hustru i andra giftet, *Stina Jonsdotter*, och barnen *Magnus*, *Anna* (båda i första giftet) och *Olof* i **Värmland**.

b) dels gäller det *Petters* hustru i första giftet, *Stina Nilsdotter*, som dog i **Värmland** 1798-01-27.

Vad jag söker efter är först och främst ledtrådar till deras ursprung, då de "helt plötsligt dyker upp" i **Värmland** 1792 som soldat för *Hults Rote*. Se även min efterlysning nr 449 i VärmlandsAnor 1999:3. *Malin Warnqvist Rimby*
Palsternacksv. 1
582 75 Linköping
malin@rimby.nu

725. *Anders/Andreas Setterström*, f 4/2 1816 i **Bro**. Hans mor var *Britta Andersdotter* f 9/4 1776 i **Kila**, d 23/12 1837. Fadern var troligen *Anders Nilsson* f 25/5 1769, bonde i Björkäng, Björkenäs, Ny socken. Var bosatt i **Bro** sedan. Känner någon till dessas härkomst, och varifrån namnet *Setterström* kommer?

Arne Ohlsson
Gladarbergsvägen 53
703 76 Örebro
Tel. 019-227568

726. a) *Erik Eriksson Småris* i **Småris**, **Nedre Ullerud** anges som född 1756 i **Grums** av *Erik Persson Bråtman*, f ca 1716 och *Annika Olsdotter*. Jag kan ej finna *Erik* i **Grums** födelsebok. Är *Bråtman* identisk med den i **Grums** bortgångne *Erik Bråtman* avliden i februari 1772 i **Grums**? Jag kan ej finna någon av *Erik Perssons* övriga barn *Per* f 1743, *Olof* f 1745, *Annika*, *Lars* f 1746, *Anders* f 1751 i **Grums** födelsebok. Var föddes de och vart tog de vägen?

b) 21 juni 1810 drucknade sågaren *Olof Bengtsson* "gift man i Dejevorsens västra laxmina, i starkaste strömmen, då de kl. 9 om aftonen från fisket afreste till Deje, Jon Factors boställe". Var det fler som drucknade? Dödboken i **Nedre Ullerud** är otydlig. *Olofs* far skulle vara en *Bengt Olofsson*. *Olof* skulle vara född ca 1764, var?

c) *Nils Ersson* avled 35 år gammal 1742 i **Maxstad**, **Östra Fågelvik**. Känner någon till var han var född. Hans föräldrar kan vara *Erik Persson* i **Boxerud** och *Annika Andersdotter* från **Hult**. *Nils* kan vara son till *Annikas* andre man *Erik Andersson*. Var ligger **Boxerud** och **Hult**? När blev *Annika* änka efter *Erik Persson* och när gifte hon om sig?

Christer Ode-Lundberg
Ekersgatan 15
703 42 Örebro
019-107125

727. En av mine forfedre var *Marie Olsdatter* født i **Arvika** 25/8 1820. Hennes far skal ha vært *Olof Olsson*. *Marie* reiste til **Oslo** for å arbeide og traff der sin mann, *Ole Johnsen*. Da det ble lyst for brudeparret ble det opplyst at hun hadde et uekte pikebarn som var født i **Arvika**. *Marie* og *Ole* fikk minst 7 barn og bosatte seg i **Oslo**. Jeg er interessert i opplysninger om henne og hennes forfedre/familie i Sverige.

Erik Grønn Iversen
Kirkeåsveien 31
1178 Oslo
Norge
erik.gronn.iversen@ahus.no

Missa inte

Föreningens 20-årsjubileum

Arkivcentrum lördagen den 6 december

Rolf Edberg-salen kl 16
Släktforskarförbundets ordförande Ted Rosvall föreläser om
Emigrantforskning på nytt sätt

Därefter jubileumsbuffé i Bror Almquist-salen

Anmälan om deltagande till Lars-Gunnar Sander senast 7 nov
tel 054-87 27 54
e-post lgsander@algonet.se

Insätt samtidigt anmälningsavgiften 80 kr
på postgirokonto 46 96 60 - 5

Några rader från redaktören

Det är oftast ett stort nöje att göra VärmlandsAnor. Många duktiga skribenter skickar in texter och bilder och med Anettes utomordentliga insats med layouten brukar slutresultatet också bli tillfredsställande.

Men när detta skrives den 2 augusti 2003 - dagen för manusstopp - så har det varit stiltje nästan hela sommaren. Det har inte kommit in något matnyttigt till VärmlandsAnor förutom någon efterlysning och några "kortisar".

Min farmor hade en kusin som var gift med en präst i Sörmland. Frun var road av att gå på bjudningar och fester, men maken ville helst stanna hemma, skyllande på att predikan måste förberedas. "Men lilla Eric, du kan väl stuva om något gammalt!" blev då fruns svar. Så därför innehåller det här numret en del "skåpmat", bl. a. en sammanfattning av en uppsats som redaktören skrev för nästan fem år sedan. För er som tycker det blir för mycket av Kila, Säfte och för redaktören välbekanta platser får jag bara beklaga detta men jag måste säga att alternativet är tomma sidor.

Så nu utmanar jag alltså er! Vill ni läsa om annat än Kila socken och omstuvningar av gamla saker så - SKRIV! Och skicka sedan in det till redaktören! VärmlandsAnor är en tidning av och för Värmlands Släktforskarförenings medlemmar. Eftersom föreningen växer så borde väl också det finnas ännu fler goda historier att berätta, eller hur? Då jag nu bor utanför Värmland så behöver jag också ha tips om vad som händer ute i de värmländska bygder.

Stora som små bidrag är alltså välkomna - redaktörens adress finns på sidan 2.

Carl-Johan Ivarsson

Ny samling med antavlor

Som den uppmärksamme läsaren kanske noterade så publicerades antavlorna nummer 99 och 100 i VärmlandsAnor 2003:2. Att denna milstolpe nu passerats innebär att det blivit dags att förbereda en ny samling av antavlor. Vi har tidigare givit ut nummer 1-50.

Så nu är det dags för er som har lämnat in uppgifter att notera om något har förändrats. Rättelser och kompletteringar insändes till undertecknad, se adress nedan. Även ni läsare som har hittat något som bör läggas till eller korrigeras bör också meddela detta. I så fall - kontakta både oss och antavleförfattaren!

Rättelser och kompletteringar för antavlorna 1-50 kan också med fördel noteras och publiceras i denna utgåva.

För er som ännu inte publicerat antavlan i VärmlandsAnor - tveka inte, utan sänd in den till redaktionen. Det behöver självfallet inte handla om en "färdig" antavla - några sådana finns ju egentligen inte, och dessutom kan en publicering leda till genombrott. Vi publicerar antavlorna efter "först till kvarn"-principen, så om ni nu är snabba kan ni räkna med publicering under 2004.

För rättelser och kompletteringar har ni tid på er under resten av 2003. Vårt mål är att Värmländska antavlor 2 blir klar lagom till Släktforskardagarna i Östersund sensommaren 2004.

*Carl-Johan Ivarsson
Björnstigen 25
614 31 Söderköping*

Föreningens utgivning av böcker och register

Föreningen säljer ett antal publikationer, både egna och medlemmars. Medlemmar som önskar annonsplats för egna publikationer, kontakta ordföranden. Medlemmar får 10% rabatt på föreningens egna publikationer, markerade med *. Ange ditt medlemsnummer när du beställer. För angivet pris tillkommer porto. Order som överstiger 500:- skickas per postförskott, övriga faktureras. Egna publikationer kan även köpas direkt hos föreningens sekreterare. Vi rekommenderar beställning via brev till sekreteraren eller e-post till vsff@telia.com. Vid slutförsäljning kan dröjsmål uppstå under trycktiden.

Nytt från
Värmlands
Släktforskarförening

Brunskog

vigde 1691-1930

Registreringen är gjord av
Sven Haage.

4609 poster, 339 sidor, A4.

Pris 225:-*

Register och avskrifter

Bogen

Carl-Johan Ivarsson

Fb, Vb, Db 1850-1920 225:- *

Botilsäter

Arbetsmarknadsprojektet Cresco

Födde 1721-1920 225:- *

Vigde 1721-1920 110:- *

Döde 1721-1920 150:- *

Brunskog

Sven Haage

Vigde 1691-1930 225:- *

Ekshärad

Mats Hellgren

Födde 1665-1722 200:- *

Födde 1723-1799 140:- *

Förs. bok 1665-1750 200:- *

Eskilsäter

Framtidshuset i Säffle/Reliken

Födde 1688-1920 225:- *

Vigde 1688-1920 100:- *

Döde 1688-1920 125:- *

Frysände

Knut Malmström

Födde 1707-1765 225:- *

Glava

Arbetsmarknadsprojekt i Arvika

Födde 1696-1817 220:- *

Födde 1818-1872 220:- *

Födde 1873-1920 220:- *

Vigde 1699-1920 175:- *

Döde 1696-1920 240:- *

Gunnarskog

Carl-Johan Ivarsson

Vigde 1688-1920 225:- *

Födde 1688-1799 225:- *

Födde 1800-1842 225:- *

Födde 1843-1871 225:- *

Födde 1872-1920 225:- *

Döde 1688-1843 225:- *

Döde 1844-1920 225:- *

Huggenäs

Framtidshuset i Säffle/Reliken

Födde 1744-1920 175:- *

Vigde 1761-1920 90:- *

Döde 1761-1920 100:- *

Kila

Gunnar Jonsson

Födde 1640-1817 225:-

Födde 1818-1900 225:-

Vigde 1689-1900 120:-

Bouppt. 1744-1859 60:-

Lysvik

Arne och Moira Linnarud

Fb, vb, db 1692-1793 350:-

Millesvik

Arbetsmarknadsprojektet Cresco

Födde 1688-1920 165:- *

Vigde 1688-1920 70:- *

Döde 1688-1920 100:- *

Norra Råda

Mats Hellgren

Födde 1725-1769 140:- *

Stavnäs

Jan Thimberg

Födde 1687-1775 170:- *

Födde 1776-1850 200:- *

Födde 1851-1920 225:- *

Vigde 1687-1920 225:- *

Döde 1687-1820 225:- *

Döde 1821-1920 225:- *

Sunne

Margit Olsson och Arne Linnarud

Fb, Vb, Db 1669-1736 300:-

Fb, Vb, Db 1737-1758 300:-

Fb, Vb, Db 1759-1774 300:-

Fb, Vb, Db 1775-1793 350:-

Södra Ny

Framtidshuset i Säffle/Reliken

Födde 1738-1920 190:- *

(lucka 1783-1822)

Vigde 1739-1920 110:- *

Döde 1739-1920 125:- *

Vitsand

Kerstin Risberg

Fb, Vb 1824-1860 200:- *

Älgå

Arbetsmarknadsprojekt i Arvika

Födde 1688-1835 225:- *

Födde 1836-1924 225:- *

Vigde 1688-1920 125:- *

Döde 1687-1920 160:- *

Ölserud*Arbetsmarknadsprojektet Cresco***Födde 1754 - 1920** 225:- ***Vigde 1754 - 1920** 60:- ***Döde 1754 - 1920** 100:- ***Östmark***Kerstin Risberg***Födde 1765-1820** 240:- ***Ortregister***Gunnar Jonsson***Värmland (2:a utgåvan)** 70:- ***Dalsland (2:a utgåvan)** 45:- ***Värmländska Antavlor 1-50**

Antavlor publicerade i VärmlandsAnor 1990-1997. Totalt över 14 000 anor. Socken- och släktnamnsregister.

..... 140:- *

Värmlands Släktforskar-katalog 1999

202 forskare med över 3600 forskaruppgifter. Litteratur- och arkivtips. Släktutredningar i arkiv och samlingar. Registerförteckning mm. 102 sidor

..... 70:- *

Arbetsvandringar Värmland Härjedalen**under 1800-talet** 100:- **Roger Alderstrand o ABF Härjedalen**Hembygds litteratur***En kyrkoherdes vardag Ekshärad 1700-1758***Mats Hellgren*

Andreas och Bengt Piscator, kyrkoherdar, har fört anteckningar om allt som tilldragit sig i prästgården. År 1758 omfattar dag för dag notering. Häftat 186 sid.

..... 150:- *

Boställen i Säffle kommun*Sven Johansson*

Över 7000 namn på herrgårdar, gårdar, torp, backstugor och andra bostadshus. Även skolor, lanthandlar, kyrkor, missionshus, kvarnar, sågar mm på landsbygd och i tätort. Sorterat efter namn. Med kort beskrivning och koordinater enligt Rikets nät 2,5 gon V 1938. 276 sidor A4.

..... 170:- *

Torp och ödegårdar i Huggenäs*Gunnar Jonsson m.fl.*

Förteckning och beskrivning med kända inneboende över de försvunna boställena i Huggenäs socken. En sammanställning av resultaten från torpinventeringen åren 1994-2001. Ort- och personregister. 36 bilder. 86 sidor A4

..... 100:- *

Kvarnarna vid Rottnafallen*Eric Sundell*

Kvarnindustrins uppbyggnad från 1600-talet. Teknik, matning, kvarnbeskrivningar. Andra utgåvan 2003. Ändringar, tillägg och några nya bilder. 110 sidor, personregister.

..... 110:- *

Ölme Härads Dombok 1629 - 1650*Axel Em. Löf*

Nytryck från 1997. Huvuddelen av materialet utgörs av Ölme härads dombok. Dessutom finns ett par protokoll från Visnum och Färnebo härader, Varnums kyrkobok för tiden 1645-50, en mantalslängd för Ölme och Varnum 1642 mm. Häftad, 234 sid, person och sakregister.

..... 200:- *

Torp och ödegårdar i Ölserud*Maj Olsson m.fl.*

Format A4. Plasthäftad med skyddsomslag

..... 60:- *

Torp i Botilsäter*Britta Johansson m.fl.*

Format A4. Plasthäftad med skyddsomslag

..... 50:- *

*Övrigt***Antavleblanketter**

A3, 6 generationer, 5-pack 15:-

Nytt från VSF 1984-91

hel årgång 75:-

VärmlandsAnor 1992-98

per nummer 30:- *

hel årgång 100:-

VärmlandsAnor 1999-

per nummer 40:- *

hel årgång 120:-

Råd och tips vid registrering

av kyrkböcker 25:- *

Värmländska soldatnamn avhandlas

Roland Andersson, lärare i svenska språket vid Karlstads universitet har påbörjat en avhandling om värmländska soldatnamn. Han har tidigare skrivit en uppsats om Soldatnamnen på Värmlandsnäs 1684-1884 och har nu utvidgat sin forskning till att gälla värmländska knektars namn i allmänhet.

Roland berättar i en artikel i Värmlands Folkblad den 28 juli i år om att det finns en särskild namntradition i Värmland. I andra landskap fick knektar egenskapsnamn som Rask, Hurtig och Modig eller namn med militär anknytning som Stål, Sköld och Krig. I Värmland dominerar en helt annan namntyp, namn med anknytning till rotens namn. Sådana namn är Låbbman, Prestberg, Bock och Rud.

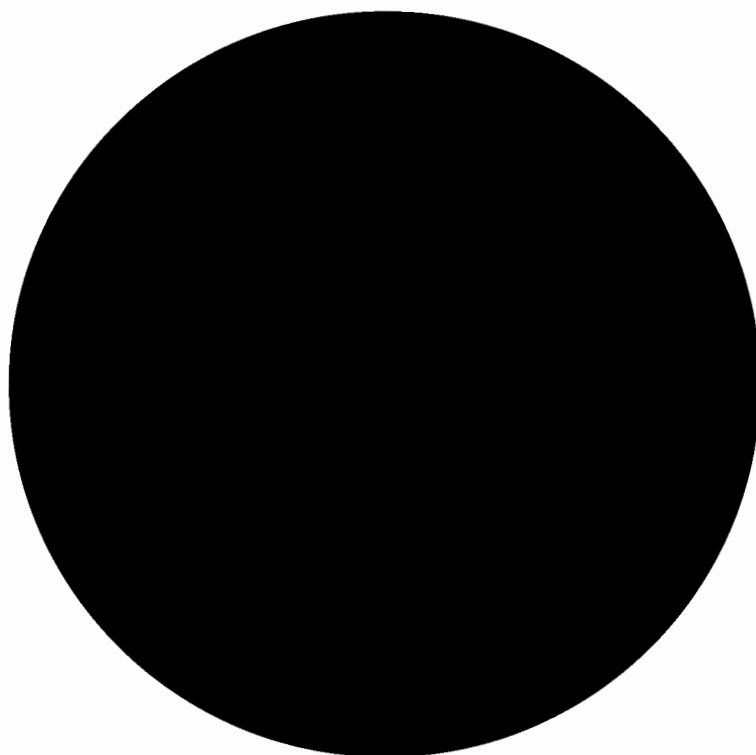
I mitten av 1800-talet kortas många namn av, så de skulle vara enkla och inte påminna om adelsnamn. Ett exempel är Fälthjäl som blev Fält.

Roland säger att många människor som idag bär ett soldatnamn inte har en susning om det! Kanske kan avhandlingen hjälpa till att göra fler medvetna om sina rötter. VärmlandsAnor ber att få önska lycka till med projektet!

Begränsad eftersändning
Vid definitiv eftersändning retur
med den nya adressen till:
Värmlands Släktforskarförening
c/o Lars-Gunnar Sander
Norra Berghaget
667 32 FORSHAGA

B

Föreningsbrev

Knappen.
Det är grönt.

Box 2149, Ramgatan 7, 650 02 Karlstad.
Tel 054-22 15 00. Fax 054-22 15 19.
E-post tryckeri@knappen.se. Hemsida www.knappen.se
Miljöcertifierad ISO 14001, Svanenlicensierad